

Obblazione L.
Dorothy Kordai
and Cornelia Ju
lianna Nemes

3252
F. 25. I

SZENT IRÁSNAK
ÉPÜLETES és IDVESSÉGES OL-
VASÁSÁRA

OKTATÓ
TANÁTS-ADÁS.

Az Együgyű, de az UR' Tör-
vényében gyönyörködő, és
az Igazságnak esméretiben,
melly a' Kegyesség fzerént
vagyon, nevelkedni kívü-
nó Kegyes Lelkeknek
hasznokra irat-

Nemes tatott.

1Pét. II: 7. 2

Mint mostan született Gyermek, az Isten
Beszédének ama' tiszta Tisztánátok,
hogy ennek általa nevelkedjétek.

DEBRETZENBEN,

Nyomtt: MARGITAI JÁNOS ált:
1751. Esztendőben.

E' MUNKÁTSKÁBAN bé-foglalt Dolgoknak
Rendi és Rövid-Summája.

A' Kegyességben-való Elő-

menetelnek egy nevezetes Akadályadásuk, egyszerűs mind Sz. Ágoston meg-tém-littetik. § I. Példával meg-mutattatásának Historiája. § XVIII. Mitsoda dol-tik. § II. III. IV. V. VI. E' MUNKÁTSKÁNAK Tzélja, melly a' Szent Irásnak épü-nak magánoson-való Olvasása fel-téte-sében a' Könyörgés, mellynek Szükséges-tik. § VII. Ennek Szükséges-volta jelenté-volta meg-mutattatik. § XX. XXI. Ez-tik. § VIII. Okokkal meg-bizonyittatik ellen formált egy Ellenvetés meg-tzáfoltatik. Mellyek véetettek: (a) Az ellenkező Értelem § XXII. Másodszor az Elmélkedés, a' nek és Szókásnak képtelen voltából. § IX. melly két Részekre osztatik. § XXIII. Az (b) A' Szent Irásnak Neveiből, Munkáiból Elmélkedésnek első Rése nézi a' Szent I-és Tulajdonságából. § X. (c) A' Szent Irásnak Meg-értését. Arra három Régulák. rás adtatásának Tzéljából. § XI. (d) A' Ki § XXIV. A' Szent Irásról-való Elmél-rályi Lévelektől vett Hasonlatosságból. § XII. kedésnek második Rése nézi az Életet és (e) A' Szent Irás minden Részeinek termé-tselekedeteket. Ezt ismét háromfele időben szeti Tulajdonságából. § XIII. Egy Ellenve-kell tselekedni. § XXV. Elsőben az Ol-tés meg-tzáfoltatik. § XIV. XV. (f) Az vasás előtt. § XXVI. XXVII. Másod-ISTEN Beszéde hallgatásának nem tsak szab-izor az Olvasás-közben. § XXVIII. Har-mados, hanem Szükséges voltából. § XVI. (g) madszor az Olvasás után. § XXIX. XXX. Az ISTEN Szentjeinek, és nevezetesen a' Böl-XXXI. XXXII Két Nehézségek el-hárít-dogságos Szűz Mária-nak ditséretes Példájából. tatnak. Az első. § XXXIII. A' má-

§ XVII.

A 2

sodik.

() () ()

sodik. § XXXIV. XXXV. Az illye
Elmélkedés hasznos az ISTEN Beszédéne
hallgatásában-is. § XXXVI. Kitsodák vét
keznek ezek ellen. § XXXVII. Elsőben a
Irástudatlanok. § XXXVIII. Ezeknek Ki-f
gásaik megtáfoltatnak. Az első § XXXIX
A második. § XL. A harmadik. § XLI.
Melly káros és veszedelmes legyen emberne
az Irástudatlanság. § XLII. Másodszor
a kik az ő Gyermeküket nem taníttatják
§ XLIII. Harmadszor, a kik tudnak u
gyan olvasni, de nem olvassák a Szent Irást
§ XLIV. Negyedszer, a kik arról nem
elmélkednek. § XLV. XLVI. XLVII
Mind ezeknek közönséges Meptségek meg
táfoltatik. § XLVIII. A Szent Irás Ol
vasásának és arról-való Elmélkedésnek sok
féle Hasznai rövideden elő-számláltatnak
§ XLIX. E MUNKÁTSKA minden rend
béli emberekhez tétetett közönséges Intéssel
és azt meg-erössítő indító Okokkal bé-re
késztetik. § L.

KEGYES OLVASO!

Egy a' leg-veszedelme-
sebb Tévelygések között, a'
melyek ez utolsó Időkben el-
hatalmaztanak a' Keresztyének között
ez: Hogy olly tsekélyen és alávaló
módon gondolkoznak az emberek a' va-
lóságos és az Isten előtt kedves Kegye-
ségről, hogy azt csak némelly külső
dolgoknak végben-vitelében helyhezte-
tik, azokban állanak-meg, és azok ál-
tal gondolják, hogy el-érik az Idvessé-
get. Ebből a' vétkes Vélekedésből más
gonosz-is származott, t. i. ez: Hogy
az Idvességnek drága Eszközei, melye-
ket maga az Isten parantsolt, és maga
adott az embereknek kezekben, a' végre,
hogy azok által gyarapodnának és ne-
velkednének a' Kegyességben, többnyí-
re haszontalanokká lettenek ö-nékiek.
Mert valamiképen a' Kegyességnek kül-
ső Munkáit annak belső Valóságától és
Erőjétől, úgy az Idvességnek Eszközei-

it-is, azokkal-való hasznos Éléstől, vagy azoknak valóságos haszná-vételétől elszakasztották, úgy hogy, magokban az Idvességnak Eszközeiben, nem azoknak való helyes élésben, vagy azoknak való ságos haszná-vételében keresik és helyhezterik a' Kegyességet.

§ II. Sok Példákkal meg-lehetne ezt mutatni, de én tzelem szerént csak egyet említek. Minden ellen-mondás nélkül drága ajándéka az ISTEN Kegyelme-nek, hasznos Eszköze az Idvességnak az *Isten Beszédének Olvasása és Ha"gatása*. Nem hágy erről kételkedniünk Szent Pál Apostol, amaz ő nevezetes és mindenek előtt tudva lévő szavaiban, a' mellyek vagynak 2Tim. 3: 15, 16. *Gyermekséged-től-fogva tudjad a' Szent Irásokat, mellyek tégedet böltsé tehetnek az Idvességre, a' Krisztus Jéusban-való Hitnek általa. A' tellyes Irás Istentől ihletett, és hasznos a' tanításra, a' feddésre, a' meg-jobbításra, a' fenytékre, melly igazságban vagyon.* Imé ennyi és illy drága hasznait számlálja Szent Pál Apostol az *Isten Beszédének*. Mindazáltal mitsoda sürűbb és szaporább a' Ke-resztyének között, mint az olyan em-

berek,

berek, a' kik ennek az Idvesség ilyen hasznos Eszközének többnyire semmi hasznát nem vészik. Sok száz Prédiká-tzióknak hallása után, fokban az egész Bibliának, még többen annak ki kisebb ki nagyobb részének meg-olvasása után-is, ugyan csak azok és olyanok maradnak, a' mik és a' mitsodások eleitől-fogva vóltanak, akár mennyit és akár meddig olvassák és hallgassák a' Szent Irást, de azért csak egy bünt-is el-nem hagynak, csak egy új Jörselekedetet-is meg-nem szereznek magoknak, és ha szintén nem léfznek-is gonoszabbakká, de azzal jobbakká sem léfznek; hanem mindenkor azon egy állapotban maradnak.

§ III. Mi lehet az oka ennek a' szomorú dolognak? Vagynak kétség kívül több okai-is, de én el-hitettem magammal, hogy egy Fő és kiváltképen-való oka ennek, a' fellyebb említett vétkes Vélekedés, melly szerént úgy képzelődnek az emberek; Mintha a' Kegyességnek külső Munkái annak belső Valósága és Ereje nélkülül kedvesek vólnának az ISTEN előtt, és az Idvességre elégségesek. És mintha magokban az Idvesség-

A 4

nek

nek Eszközeiben, nem pedig azokkal való helyes élésben, vagy azoknak való. ságos haszna-vételében állana a' Kegyes-ség. Ebben az értelemben vagynak nagyobb részént a' mai Keresztyének, a' mint ez az ő életekből és tselekedeteikből nyilvánosságosan ki-tetfzik, ugyan-is; Szorgalmatosan gyakorolják foka a' közönséges Isteni-Tiszteletet, hallgatják az ISTEN Beszédének hirdetését, bizonyos időkben, kiváltképen Vasárnap és egyéb Innep-napokon olvassák a' Szent Irást. Azonban úgy gondolkoznak, hogy már ezzel végben-vitték minden kötelességeket, úgy hogy, az ISTEN sem kíván ennél többet tőlök, ők sem tartoznak többel az ISTENNEK.

§ IV. Valójában vétkes és veszedelmes Tévelygés. Mert *egy részről* egyenesen ellenkezik az ISTENNEK Tzéljával, és ezeknek az Eszközöknek való ságos Végével és hasznával, ugyan-is: A' Templomban-való menetelnek, az ISTEN Beszéde' Hallgatásának és Olvasásának nem ez az egyenes vége és való ságos haszna, hogy az ember csak ezeket tselekedje-meg, ennél tovább pedig ne menjen,

jen, hanem ez: Hogy a' mit az ISTEN' Beszédéből hallott vagy olvasott tartsa-meg azt jövőendő haszonra, a' fzerént éljen, és így, hogy igaz Keresztyén és való ságos kegyes ember légyen. *Más részről*, alig vagyon a' mivel az ISTEN inkább meg-bántatnék, haragja fel-ingeregettetnék, és az ő bocszfuállása az embereknek fejekre vonattatnék, mint az Idvességnek ezen Eszközeivel-való haszontalan élés, ugyan-is: *A' melly föld*, azt mondja Szent Pál Apostol, *a' gyakor-ta reá szállott záport bé-íjsza*, és terem füvet azoknak hasznokra, *a' kik azt mivelik, veszen áldást Istentől. De a' melly tövisseket és bojtortjánokat terem, meg-vettetett, és az ISTENNEK átkához közel vagyon, kinek vége tüzzel-való meg-égetés lesz.* Sid. 6: 7, 8.

§ V. De nem tudom miképen, mind-azáltal való sággal úgy vagyon a' dolog, hogy ennek a' veszedelmes Vélekedésnek mérge, még a' külömben jó igyekezetű kegyes Emberekre-is által-ment, ugyan-is: Hogy most tze-lom fzerént csak a' Szent Irásnak magános Olvasásáról szö-ljak; vagynak mi közöttünk (ISTENÉ légyen érette a' Ditsőség) szép számmal,

mind Férjfiak mind Afzfzonyok, a' kik a' közönséges Isteni-Tiszteletnek gva-
korlásán kívül, a' Szent Irásnak magá-
noson-való Olvasásában-is eléggé szor-
galmatosok, találtnak olyanok-is, a'
kik az egész Bibliát renddel által 's meg
által olvassák. De ha az embereknek
életeket és tselekedeteket meg-nézzük,
felette-igen méltán gyanakodhatunk,
hogy még az ilyenek-is, abból az Olva-
sásból valamelly valóságos hasznot ven-
nének, akár az idvességes Tudomány-
ban-való nagyobb épülésre, akár pedig
és kiváltképen a' Kegyességben és a'
Szent Életben-való nevelkedésre nézve.

§ VI. Honnan származik pedig ez-is?
Vallyon a' Szent Irás magában és a' ma-
ga természetiben nem Életnek beszéde-e?
Vallyon nem eleveníti-e-meg a' Lelket,
nem ad-e bõltiséget a' Kisdedeknek, nem
világosítja-e-meg a' szemeket? a' szerént
a' mit mond Dávid, 'Sólt. 19 : 8, 9. és
így: Vallyon magában és a' maga ter-
mészetiben nem elégséges eszköz-e ar-
ra, hogy az embert az Idvességre mind Bõltésé
mind Kegyessé tegye? Mi lehet tehát
ennek a' fogyatkozásnak-is az oka? Két-
ség

ség kívül ez: Hogy az emberek az Efz-
közt véggé téfzik, a' véle-való életet
vagy haszon-vételt el-fzakasztják tőle,
ott állanak-meg, a' hol az útat vagy
munkát kellene kezdeniek. Ugy tsele-
keznek az Isten' Beszédével, mintha va-
lamelly Mester-ember az ő mesterségére
tartozó minden eszközöket el-készít-
vén, azokat szüntelen szemei előtt tar-
taná és kezében forgatná, de soha nem
élne vélek, soha munkában nem ven-
né őket.

§ VII. De nem elég a' gonofzt tsak
meg-látni előre, vagy valósággal meg-is
tapasztalni, hanem szükség annak ha le-
hetséges elejét venni és meg-orvosolni.
Használni akarván azért e' részben az Is-
TEN Beszédének külfömbben igaz Szeret-
tőinek, és nevezetesen az én Hitemnek
siralmas állapotra jutott Tselédinek, a'
kik az Isten Beszédének közönséges hir-
detéséről és hallgatásától meg-fosztat-
tanak; szükségesnek ítéltém a' Szent I-
rásnak épületes és idvességes Olvasása-
ra valamelly Tanácsot adni nékiek, és
olyan útat mutatni; melly szerént azt,
az ő Lelkeknek épületire és vigasztalásá-

ra magánoson-is hafzonnal olvashassák.

§ VIII. De mivel az Idvességről-való vastag Gondatlanság, az ISTEN' Beszédehez-való közönséges hidegség és szeretetlenség, (ha idefemmi egyéb ok nem járúlna-is) ezt a' szükséges Keresztyéni Kötelességet, t. i. a' *Szent Írásnak magánoson-való Olvasását*, tsak nem egészen el-felejtette és szokatlanná tette a' mai Keresztyének között; nem léfzen tehát helytelen és hafzontalan dolog előre meg-mutatnom: *Hogy a' Szent Írásnak magánoson-való Olvasása, minden Idvességet kívánó és kereső Keresztyén Embernek nem tsak szabados, hanem szükséges és el-múlhatatlan Kötelessége*

§ IX. Minekelötte pedig e' dologhoz hozzá szólanék, nem lehet nem tsudálnom, főt nem lehet eléggé meg-fíratnom a' mai Keresztyénségnek állapotját, a' mellyben annyira ment a' dolog, hogy ezt az ISTENTől magától illy világosan meg-parantsoltatott, mind az O mind az Új Testamentumban, minden igaz Hívektől illy szorgalmatosan gyakoroltatott Kegyesség Munkájának nem tsak szabados, hanem szükséges-vóltát okokkal

kál kell meg-mutogatni a' Keresztyéneknek. Mert ez énnékem épen ollyannak láttatik, mintha az okos Embernek okokkal kellene ezt próbálni, okokkal kellene véle el-hitetni: Jobb ö-néki okosnak hogy sem mint Oktalannak, Látónak hogy sem mint Vaknak, a' maga Idvességének dolgában Tudósnak hogy sem mint Tudatlannak lenni.

§ X. De hogy a' dologhoz közelebb járuljak: Kérlek! Mire valók léfznek azok a' Tökéletességek, azok a' ditsőséges Nevezetek, mellyekkel maga a' Szent Lélek ezt az ő töle ihletett Beszédet illeti, nevezvén azt néha Böltségségnek, mint sokszor Jób' Könyvében és Salamonnak Példabeszédeiben, néha Gyertyának és Világosságnak, mint Sól. 119:105. néha Életnek, örök-életnek Beszédének, mint Ján. 6: 6, 8. Fil. 2: 16. néha Setétségben világoskodó Lämpásnak, mint 2Pét. 1: 19. néha Újá-születésnek Magvának, 1Pét. 1: 23. 's a' t. Mire valók léfznek mondom az ISTEN Beszédének mind ezek a' ditsőséges Tökéletességei és Tulajdonságai, ha a' Keresztyén embernek (akárminémü rendü és állapotú légyen

külömben, nem szükség, főt nem-is szabad a' Szent Irást olvasni? Hát vallyon az idvezülni kívánó embernek nem szükség-é, főt nem szabad-é *Gyermekegételfogva tudni a' Szent Irásokat, melyek őt bősé tehetik az Idvességre?* a' szerént a' mit mond Szent Pál Apostol *2Tim. 1: 15.* Nem szükség-é, főt nem szabad-é azt ö-neki olvasni, a' mi *bájos az ő tanítására, meg-feddésére, és meg-jobbítására?* ugyan ott *v. 16.* A' kiket az ISTEN, a' *setétségből az ő tudálatos vil'gosságára hívott.* *1Pét. 2: 9.* nem szükség-é, főt nem szabad-é azoknak a' *Vil'gosságban járni?* úgy a' mint Szent Pál Apostol parantsolja, *Éfés. 5: 8.* hogy így *alkalmatosokká tétessenek a' Szentek örökségének el-vételére a' Vil'gosságban.* Kol. 1: 12. Nem szükség-é, főt nem szabad-é a' Keresztyén Embernek *mint mostan született Gyermekek, az Isten Beszédének tiszta tejét kívánni, hogy az által nevelkedhessen?* a' szerént a' mint Szent Péter parantsolja, *1Pét. 2: 2.*

§ XI. Ellenkezik ezzel az értelemmel a' Szent Irás adattatásának Vége-is. Mert vallyon mi végre adta az ISTEN a' maga Beszédét az embereknek? Kétség kívül

arra,

arra, hogy abból tanulnák-meg az ő Idvességeknek útját és módját, és az ISTENnek a' felől-való akaratját; hogy *es-mérn k-meg az igaz Istent, és a' kit el-botsátott a' János Krisztust, a' melly es névben van az örök-élet.* Ján. 17: 3. Hogy tudnák-meg mit tselekedett az ISTEN övélek és ő érettek, és azért mitsoda háládatosságot kíván ö tőlök; hogy tanulnák-meg az ő igaz Tiszteletinek módját, mivelhogy *híjában tiszteltetik az Isten, hogy oly Tudományokat tanítanak; melyek embereknek parantsolati:* Mát. 15: 9. hogy térnének-meg az ő bűneikből az ISTENhez; tudnák-meg mitsoda Tiszteket és Jó-tselekedeteket kíván az ISTEN ö tőlök, és melyek ő előtte kedvesek; ellenben mitsoda bűnöket gyűlöl és úral, és mikért bünteti-meg őket, a' miképen mind ezeket bé-foglalta Mikeás Próféta amaz ő szavaiban: *Mik. 6: 8.* *Enber, meg-mondotta néked az Isten mi legyen a' jó, és mit kíván az UR te töled egyebet, hanem hogy igazságot tselekedjél, szeressél az irgalmasságot, és hogy a' te Isteneddel alázatosan jársz.* Ugy de, miképen érik-el az emberek mind ezeket a' szent és idvesség

ges

ges Végeket, hanem olvassák és tanulják az ISTENnek Beszédét? És vallyon honnan tanulhatják-meg jobban és igazabban mind ezeket, mint magából az ISTENnek Beszédéből? A' mi az ISTEN Beszédének közönséges hirdetését és abból szerezhető Tudományt illeti, arról ide alább fogok szólni.

§ XII. A' Szent Irás tehát az *Istennék* az emberek elejiben adattatott közönséges *Törvénye*, a' miképen *Mikéas* Prófétának mostan elő-hozott szavai-ból világosan ki-tetfzik, a' *Teremtőnek* az *ő Teremtéseibez*, a' *Királyok' Királyjának* az *ő Országának Népehez* küldött *Patens Levele*. Már ha az Orzágnak Népe az *ő Királyjának Törvényeit*, *Patens Leveleit* nem csak szabadon olvashatja, hanem ez *ő-néki leg-főbb kötelessége*, hogy az *ő Királyjának akaratját* tudja és magát mindenekben ahoz alkalmaztassa; vallyon hát a' *Teremtés* az *ő Teremtőjének*, az *Ember* az *ő Isténének Törvényéhez*, hozzája küldött *Patens Levelehez* nem tartozik-é hasonló, sőt véghetetlenül nagyobb tisztelettel és engedel-mességgel viseltetni? Annyival-is inkább,

kább, mivelhogy ez a' *Teremtőnek* az *ő Teremtéseibez*, az *Istennék* az *Emberekhez*, a' *Királyok Királyjának* az *ő Szövetséges Népehez* való világos akaratja, hogy az *ő Országának Népe* az *ő Törvényeit* tudja, és magát mindenekben ahoz alkalmaztassa. És vallyon nem Királyi Felség ellen-való véték lenne-é, ha valamely Jobbágy az *ő Királyjának* hozzája küldött *Levelét*, mellyben nékie *Gratiát*, *Örökségeket*, *Promotiót*, *Dominiumokat* ígér, és *Conditioakat* téfzen elejibe, félretévén, vagy az ablakba vetvén, arra sem méltóztatná, hogy azt meg-olvasná? Hasonlóképen könnyű meg-ítélni, mitsoda bünt tselekezik az olyan ember, a' ki az *ő Teremtőjének* és *Isténének* *ő* elejiben adott *Törvényéhez*, hozzája küldött *Levelehez* ezt a' tartozó tisztelet és engedelmességet meg-tagadja.

§ XIII. Maga az ISTEN ez alól a' kötelesség alól, a' tellyes Szent Irásban fenkit ki-nem vett. Sőt inkább az *ő* Beszédében bé-foglalt minden *Tudományokat*, *Törvényeket*, *Parantsolatokat*, *Igéreteket*, *Fenygetéseket*, *Jutalmat*, *Büntetések* mindenekre egyeránt ki-terjesztett.

Ugy

Ugy vagyón bizonyára, hogy a' Szent Irásban bé-foglalt Idvezítő Tudomány minden emberek Hitinek tzélja; abban lévő Törvények és Parantsolatok minden emberek életének változhatatlan Regulája; a' Törvényekhez köttetett Igeretek és Fenygetések, minden emberek engedelmességének vagy engedetlenségének Jutalma vagy Büntetése léfsznek. A' mi tehát mindenekre egyeránt tartozik, nem szükség-é vagy nem szabad-é azt mindeneknek egyeránt olvasni, tanulni és tudni? Ha azért, Bóldog az ember, a' kinek az UR' Törvényében vagyón az ő gyönyörűsége, és az ő Törvényéről elmélkedik éjjel és nappal. ²Sólt. 1: 1, 2. Ha bóldog a' ki olvassa, és bóldogok a' kik hallgatják e' jövőndő mondásnak beszédét, és meg-tartják azokat, melyek abban meg-i-rattak. Jel. 1: 3. Meg-lássák mit várhatnak azok, a' kik ez alól a' kötelesség alól ki-vonják magokat. Ha valaki a' Szent Irás Olvasásának kötelessége alól ki-vonhatná magát, kétség kívül a' Királyoknak vólna arra egyéb Emberek feltett leg-több és leg-nagyobb okok, úgy-mint a' kik annyi Országos bajoktól el-fog-

fogláltattanak. De halljuk-meg magától az ISTENTől, mit parantsolt ez eránt a' maga Népe Királyjainak. 5Mós. 17: 18, 19. Mikor a' Király az ő Országának székeiben ülend, írja-meg magának Könyvben e' Törvénynek mássát, a' Lévi Nemzetsegebéli Papok előtt-való Könyvből. És légyen az ő nála, és olvassa azt életének minden idejében, hogy tudja félni a' te URadat Istenedet, hogy meg-örizze e' Törvénynek minden Igéjét, és a' Parantsolatokat, hogy azokat tselekedje.

§ XIV. Ezzel szokták ugyan az emberek menteni magokat; Hogy ők együgyűek, tudatlanok, nem alkalmazosok a' Szent Irásnak meg-értésére. De bizonyára ez a' mentség nem kis gyalázatjára esik az ISTENnek és az ő Befzé-dének. Mert a' mi a' Szent Irásnak Fő-tzélja és Vége, t. i. Hogy az embereket az ISTEN' akaratjára és az Idvességnek útára meg-tanítsa, és hogy az ő Hitek-nek, életeknek és tselekedeteknek egyenes regulája légyen, ezek olly világoson ki-jelentettek a' Szent Irásban, hogy tsak az nem érti és nem tudja, a' ki nem akarja. És annyira vagyón, hogy az együ-

együgyűség és tudatlanság fel-szabadítaná az embert a' Szent Irásnak olvasására és tanulására-való kötelesség alól, hogy inkább e' kötelezi leg-szorossabban arra. Ha ugyan-is, az ISTEN a' maga Beszédét nem a' Tudósoknak, hanem a' Tudatlanoknak tanítására adta; a' végre, hogy az által böltséget adjon a' Kisdedeknek, hogy meg-világosítsa a' vakoknak szemeket. 'Sólt. 19:8, 9. Mát. 11: 25. Hálákat adok tenéked Atyám, mennynek és földnek URa, így szól Idvezítő URunk, hogy el-rejtetted ezeket a' böltségtől és az értelmesekektől, meg-jelentetted pedig a' kisgyermeknek. Jól tudta ezt az ISTEN, hogy mindenkor százszorta többen voltak, többen vagynak, és többen lélsznek az együgyűk és tudatlanok az emberek között, hogy sem mint a' mélységes tudományú Böltsék és Tudósok. De valyon kitsoda-is az emberek között, a' ki az Idvességnek dolgában természetel Tudatlan ne volna? Annakokáért szintén ezenn az okon adta az ISTEN a' maga Beszédét az embereknek, hogy a' Tudományra tanítsa őket. 'Sólt. 94: 10. és szintén ezenn az okon tartoznak azt min-

mindenek olvasni és tanulni. A' ki tehát azt állítja; hogy a' Szent Irás homályos és meg-érthetetlen, egyszersmind azt-is állítja: Nem lehet tehát az, minden emberek Hitinek és Életének közönséges Régulája, és hogy az ISTEN el-esett az ő leg-főbb Tzéljától és Végétől, a' mellyre nézve az ő Beszédét az embereknek adta. És az ilyen embernek e' két dolgok között valamelyiket meg-kellettik vallani; vagy ezt: Hogy az Isten nem jelenthette-ki világosabban a' maga akaratját; vagy ezt: Hogy nem akarta világosan ki-jelenteni. Az első egyenesen ellenkezik az ISTENnek leg-főbb Böltségével. A' második az ő Jóságával, mintha az ISTEN a' maga akaratjának a' Szent Irásban-való ki-jelentése által, nem hogy segítette volna az embereket, főt inkább szüntelen-való kételkedésbe, hánykódásba és bizonytalanságba vetette:

§ XV. De nézd-meg kérlek, Te a' ki a' te együgyűségeddel és tudatlanságoddal mented (igazábban mondhatom elárulod és gyalázod) te-magadat, nézd-meg mondom avagy csak a' mi URunk Jésus

Jésus KRISTUSnak Prédikázióit, a' Szent Apostoloknak Leveleit. Kiknek prédikáltotta az UR JÉsus azokat? Vallyon csak a' *Papi-Fejedelmeknek, Irástudóknak, Fariséusoknak-é?* Sőt inkább nem a' *Seregeknék-é?* A' kik leg-nagyobb részént a' tudatlan Községből, Samaritánusokból, Publikánusokból, Afzfzonyokból, Gyermekből, Koldúsokból, Betegből állottanak. Kiknek írták a' Szent Apostolok az ő Leveleiket? Vallyon nem egész Nemzetségeknek, Tartományoknak, Városoknak, Gyülekezeteknek-é? Szent János az ő második Levelét vallyon nem egy Afzfzonynak és annak Fijainak írta-é? Nem voltak-e ezek között kivált eleinte együgyűk és tudatlanok? Nem értették-e KRISTUS URunknak és a' Szent Apostoloknak Prédikázióit? Sőt inkább értették, mert meg-tértenek, 'Sidókból, Pogányokból Keresztyénekké lettenek. Már pedig ma-is ugyan azon Tudomány vallyon meg-írva az Évangéliomban, a' mellyet régen KRISTUS URunk és a' Sz: Apostolok prédikáltottanak. Ma-is szintén olyan értelemmel és okos Lélekkel bír-

bírnak az emberek a' minémüvel az akkoriak bírtanak. Nem egyéb tehát hanem a' restség, a' nem akarás, az Idvességről-való kárhozatos gondatlanság a' Szent Irások nem értésének valóságos oka. És így nem tsuda ha *tévelygnek* az emberek *nem tudván a' Szent Irásokat*, a' miképen Idvezítő URunk mondta a' Sadduczéusoknak, *Mát. 22: 29.*

§ XVI. Senki nintsen a' Keresztyének közzül, a' ki az ISTEN Beszédének Hallgatására önnön-magát kötelesnek lenni meg-ne esmérné. Ha azért nem csak szabados, hanem szükséges-is az ISTENnek Beszédét az *Embereknek szájából* hallani, miért ne az *Istennék* tulajdon *szájából?* Te azt kívánod, hogy a' te ISTENEDDEL szájról szájra beszélljess a' te Imádságodban, hát vallyon nem tartod-e magadat arrakötelesnek, főt nem tartod-e leg-főbb boldogságnak és ditsőségednek, hogy az ISTEN-is szájról szájra beszélljen te-veled a' Szent Irásnak olvasásában? Hiszem *nem embereknek akaratjából származott régen a' Prófétáknak prófétálások, hanem a' Szent Lélektől indítatván szólottanak az Istennék Szent Emberei.*

rei. 2Pét. I: 21. Ezek az ISTENnek szavait a' Bibliában írásban hagyták, és te-néked által-adták. Valahányszor azért a' Szent Írást olvasod, mind annyiszor szájról-szájra beszéll az ISTEN te-veled, a' mellynél gondolattal sem kívánhat-sz nagyobb bődögságot és di-tsőséget. A' ki pedig *Írástudatlan*, vagy ha olvasni tud-is, de a' Szent Írást soha nem olvassa, az olyannal az ISTEN min-denkor *Tölmács* által beszéll. A' melly e' világi dolgokban, melly nehezen es-sék az embereknek, jól tudják mind az-ok, valakik valamelly kényszerítő szük-ségben, ehhez a' kedvetlen eszközhöz nyúlni kénteleníttenek.

§ XVII. Ez az oka a' többek között, hogy mind az O, mind az Új Testamen-tumban minden igaz Hívek és kegyes Emberek, az ISTEN Beszédének olvasá-sát és tanulását nem csak tartozó köte-lességeknek, hanem nagy gyönyörűségeknél tartották. Ennek meg-mutatásá-ra nem hozok-elő többet egy Példánál, de a' melly elégendő lehet minden rendű és állapotú embereknek erről az igaz-ságról-való meg-győztetésekre, és az

ls-

ISTEN Beszédének szorgalmatos Olvasá-sára-való fel-serkentésekre. Ez a' Példa a' Bődögságos szűz Mária, a' mi Urunk JÉZUS KRISTUSNAK ANYJA. Olvassa-meg bátor akárki az ő egész Éne-két, a' melly meg-vagyon írva Luk. 1: 46-55. bizonynyal úgy találja, hogy ez az Ének egészen az O Testamentumi Pró-fétáknak Írásiból vagyon fzedegertve. U-gyan-is, az ő Énekének két első Verseit vette a' Bődögságos Szent Szűz ÉSAIÁS Prófétziájának 61-dik Részének 10-dik Verséből, és 1Sám. 2: 1. Hab. 3: 18. A' harmadik Versnek elejét vette, 1Sám. 1: 11. Azon Versnek második részét, 1Mós. 30: 13. A' negyedik Verset vette, 'Sólt. 126: 2, 3. Az ötödik Verset, 'Sólt. 103: 13. A' hatodik Verset, Ésa. 51: 9. és 52: 10. 2Sám. 22: 28. Job. 5: 12. 'Sólt. 18: 28. A' hetedik Verset, 'Sólt. 147: 6. Job. 5: 11. A' nyolczadik Verset, 1Sám. 2: 5. 'Sólt. 34: 11. és 107: 9. A' kilentzedik Verset, Ésa. 30: 18. és 41: 8, 9. A' tizedik Ver-set vette, 1Mós. 17: 7-19. 3Mós. 26: 42. Ha ki nem fajnálja keresse-fel, és olvas-sa-meg ezeket a' meg-jegyzett Szent Írás-beli helyeket, Igéről Igére meg-találja azok-

B

azok-

azokban a' Szent Szűznek Énekét. A honnan tsalhatatlanképen ki-tetszik, hogy a' Bóldogságos Szűz, már gyenge Leány-korában jó *Írástudó* és a' Szent Irásban jártas-költés volt. És vajha ebben követnék a' Bóldogságos Szűzet minden Keresztyének, bizonyára nem illethetnék ötöt ennél nagyobb tisztességgel. Mert soha nem adhatunk nagyobb tiszteletet az ISTEN Szenteknek mintha az ő Kegyességeket és Jó-tselekedeteket, ugyan valójában és szorgalmatosan követjük, a' mint Szent Pál Apostol int bennünket, 'Sid. 13:7. *Memlekezzetek a' ti előttetek Járókról, a' kik titektek szólották az Istennek Beszédét, kiknek kövessétek hiteket, meg-gondolván minémü vége volt az ő életeknek.*

§ XVIII. El-hallgatnám a' régi Szent Atyáknak erről a' dologról-való Tanúbizonyságait, fontos és hathatós intéseit, tellyesek azokkal minden ő Írásaik, de hogy e' részben-is az első Keresztyén Eklésziának nem csak szent Szokása, hanem szoros és erős Törvénye annál világosabban ki-tessék, nem fajnállom nékemlyeknek egy vagy két mondásait leírni

írni, a' mellyekből világosan ki-fog tet-szeni, mitsoda értelemben vóltanak ökis e' dolog felől.

Szent Kelemen R. P. azt írja a' Kórinthusbélieknek, hozzájok küldött első Levelében: *Tudjátok Szerelmesim, még pedig jól tudjátok a' Szent Írásokat, és az Isten Beszédének értelmét vóltaképen által-látjátok, azt tanuljátok azért és vizsgáljátok tovább-is.*

Szent Gergely P. az ő Levelének 4-dik Könyvében, a' 40-dik Levélben, meg-fedd egy Theodorus nevű Orvos Doktort, azért hogy nem olvasta mindennap az ISTEN' Beszédét, és a' többek között ezt mondja nékie: *Mitsoda a' Szent Írás? Nem egyéb, hanem az Istennek az ő Teremtéseibez küldött Levele. Ha te megszűsze Orvásban lévén a' te Királyodtól levelet vennél, nem nyugodnál addig, sem nem aludnál, míg azt meg-nem olvasnád, és meg-nem tudnád, mit írt a' te földi Királyod tenéked. És imé az Egeknek Királyja, az Angyaloknak és Embereknek URa Levelet küldött tenéked, a' felől, mint rendeljed a' te leteedet; Te mindazáltal Fijam, még csak arra sem méltóztatod azt, hogy meg-olvassad.*

Tanúld azért kérlek, és elmélkedjél minden nap a' te Istenednek Beszédéről. Meg-jegyzésre méltó dolog: Hogy ez a' Sz: Atya, ebben a' Levélben köszöni az említett Orvosnak, hogy a' Szegényeknek fázására gazdag alamisnát küldött az ő kezében, de ezt a' vétket, t.i. a' Szent Irásnak nem olvasását még sem fzenvedte-el, hanem meg-feddette ő benne, kétség kívül azért, hogy nagy bűnnek tartotta.

De semmi nintsen világosabb, fontosabb és hathatósabb Szent Chrysostomusnak ezen dologról-való szavainál, melyek közzül, mivelhogy minden munkában igen fokak, csak a' leg-nevezetesebbeket említem, Szent Mária Evangéliomáról-való 2-dik Prédikáziójában, minekutánna keményen meg-feddette volna az ő Hallgatóit, azért hogy senki közzülök vagy egy Soltárt, vagy egy Sz: Irásbéli helyet könyv nélkül el-nem tudna mondani, az Őrdögi Énekeket pedig mindnyájan jól tudnák; A' külső Embereknek ezt a' mentségét hozza-elő: Nem vagyok (úgy mond) Pap, Feleségem, Gyermekeim vagynak, Házam-népére kell gondot viselnem,

nem. Mit mond erre ez a' Szent Atya? Szintén e' vesztegetett-meg (úgy mond) mindeneiket, hogy azt gondolják, hogy a' Szent Irásnak Olvasása csak azokra (a' Papokra) tartozik, holott sokkal szükségesebb tinéktek (külső Embereknek) hogy sem mint azoknak. Mert a' kik szüntelen a' háztának közepiben járnak, és mindennap' újabb-újabb sebeket vesznek, leg-szükségesebb azoknak az Orvosság. A' honnét, sokkal veszedelmesebb ezt a' dolgot (a' Szent Irásnak Olvasását) szükségtelennek mondani, mint a' Szent Irást nem olvasni, mert amazok Őrdögi okoskodásnak szavai.

Ama' szegény Lázárról és kényes Gazdagról való 3-dik Prédikáziójában, így szól az ő Hallgatóinak erről a' dologról: Intelek mindenkor titeket és sóha meg sem szünlek inteni, hogy ne csak itt (a' Gyülekezetben) hallgassátok a' Tanításokat, hanem otthon a' ti házaitek-nál-is szüntelen olvassátok a' Szent Irásokat. Ne-is mentse én előttem senki magát ezekkel a' gyermekek és semmire kellő okokkal: Énnékem perem, törvénykezésem vagyon, Feleségem, Gyermekeim vagynak, Házam-népére kell gondot viselnem, világi külső Ember vagyok, nem

az én tisztém olvasni a' Szent Irást, hanem azoké a' kik e' Világról bústút vettének, a' hegységnek tetején laknak; 's a' t. Mit felel erre-is ez a' Sz: Atya? Ezt: Mit beszélészh' oh Ember? Azért nem kell-e tenéked olvasnod a' Szent Irásokat, mivelhogy számtalan gondokkal terheltté meg és vonattatol idestova? Sőt inkább azért szükségesebb tinéktek (külső Embereknek) mint azoknak (a' Papoknak) a' Szent Irás olvasása, mivelhogy ti a' világi bajoknak habjai között hányattatok. Mert a' belső Személyek, a' kik e' világi ügyes-bajos dolgok közül ki-vonták magokat, a' kik hegyekben pusztaiban lakoznak, senkihez semmi közök nem lévén, mintegy a' rév-parton ülnek, és telles tsendességben élnek. De mi a' kik mintegy a' tengernek közepiben hányattatunk, akarattunk ellen-is sokszor bűnbe esünk, a' Szent Irásoknak vigasztalása és segítsége nélkül szüntelen szűkölködünk. Azok (a' belső Személyek) kívül vagynak a' tsatán, és azért seb sem esik rajtok. De te (külső világi Ember) mivelhogy szüntelen az ütközetben vagy, mivelhogy szüntelen sok sebek esnek rajtad, azért szűkölködsz sokkal inkább orvosságg nélkül. Es min-

nek-

nekutánna hosszsan elő-fzámlálta volna azokat a' veszedelmeket, a' mellyekben a' külső világi Emberek forognak szüntelen, ezekkel a' szörnyű, de az ő Idvességét igazán kívánó Embernek valóságos meg-gondolására méltó ígéssel rekeszti-bé erről a' dologról-való beszédét: Lehetetlen, lehetetlen mondom, hogy a' Szent Irásoknak szüntelen-való Olvasása nélkül valaki idvezülhessen. Sőt bizonyára igen szerentsések leszünk, igen szerentsések leszünk mondom, ha ezzel az Orvossággal szüntelen élvén-is valaha idvezülhetünk.

Hasonló világosok, fontosok és hathatósok Szent Agoston Doktornak erről a' dologról-való mondásai: Így ferkentgeti a' többek között a' Kegységnek erre a' munkájára az ő Hallgatóit, az Idöröl-való 56-dik Prédikáziójában: Ez bizonynyal tudjátok-meg szerelmes Atyámfi-jai, hogy a' miképen vagyon dolga a' Testnek, mikor sok napokig nem vészen magához eledelt, úgy vagyon dolga a' Léleknek-is, ha az Isten Beszédével szüntelen nem tápláltatik. Mert valamiképen a' Test, az éhség' és az eledelnek szűköltta miatt elfonnyadván és meg-száradván, mintegy

B 4

váz-

vászár változik, úgy a' Lélek-is, szárazsá, haszontalanná, és minden Jó-tselekedetre alkalmatlanná lesz, ha az Isten Beszédének eledelével nem tápláltatik. Gondoljátok már meg Atyámfiai, ha vallyon illendő dolog-e, hogy a' Test, a' melly csak földből való, napjában kétszer-is meg-elegendjen, a' Lélek pedig, melly az Istennek Képe, sok napokig-is alig kóstolja-meg az Istennek Beszédét, holott pedig az Istennek Képét sokkal feljebb kell a' Testnél betsülnünk. Azután egy kevéssel ismét azt mondja néki: Az Isten Beszédének hirdetését, a' mi képen szoktatok, hallgassátok a' Gyülekezetben, otthon pedig újabbán olvassátok-meg a' ti házaitekben. Ha valakinek közületek annyi és oly nagy dolgai volnának, hogy étel előtt nem olvashatná az Isten' Beszédét, ne sajnáljon az evés-közben a' Szent Írásokból valamit olvasni, hogy valamiképen a' Test eledellel tápláltatik, a' Lélek-is újítás-meg az Isten' Beszédével, hogy így az egész Ember, az-az, mind a' Külső mind a' Belső szent és idvességes Eledellel meg-elegendve keljen-fel. Mert ha csak a' Test elégített-meg, a' Lélek pedig az Isten' Beszédével nem tápláltatik, a' Szolgáló jól lakik, a' Gaz-

a' Gazda-Afzszony pedig éhséggel kínoztatik. E' pedig melly nagy igazságtalanság legyen jól tudja a' ti Keggyessétek.

Telleyesek a' Hírtóriák azoknak példáival, a' kik a' Szent Írásnak ez vagy amaz Mondásának olvasása vagy hallása által hirtelenséggel meg-tértenek. Né-melly ezeknek az Igéknek hallására tért-meg: Márk. I: 15. Térjete-k-meg és bidd-jetek az Évangéliomnak. Más, mikor ezeket az Igéket olvasná: Ján. I: 1. Kezdetben vala amaz Igé, és az az Ige vala az Istennél, és az az Ige Isten vala. Más, Szent Pál Apostol ama' mondásának olvasására: I Tim. I: 15. Igaz beszéd ez, és mindenképen méltó mellyhez ragaszkodjunk, hogy a' Krisztus Jésum jött e' Világra, hogy a' bűnösöket meg-tartaná, kik közül első én vagyok.

Bizony maga Szent Agoston Doktor az ő Meg-térését, a' Szent Írás Olvasásának köszöni, mert minekutánna három vagy négy Efstendőkig tusakodott volna az ő biineivel, de ugyan csak el-nem hagyhatná azokat, végre buzgóságos Könyörgése és keserves írása-közben a' Kertben hallá ama' Szózatot, a' melly egy-

egynéhány izben ezt mondá nékie: Tolle. Lege. Tolle. Lege. az-az: Vedd-fel. Olvasd. Vedd-fel. Olvasd. Mellyet mikor én (úgy szól maga a' Szent Atya) nem egyébre magyaráznék, hanem hogy az Isten arra intene ezzel engemet, hogy fel-vévén a' Bibliát nyitnám-ki, és a' melly Szent Irásbéli hely leg-elsőben szemem eleibe akadna olvasnám-meg azt. Vissza-menek azért sietséggel arra a' helyre, a' hol ült Alipius, (Augustinusnak Társa, a' ki akkor a' Kertben véle vala) mert ott hagytam vala a' Szent Apostolnak Könyvét, mikor onnét fel-köttem vala. Fel-vévém a' Könyvet, megnyitám, és magamban tsendesesen meg-olvasám azt a' Szent Irásb. li helyet, a' melly leg-elsőben szemeim eleibe akadt. E' vala pedig az a' Szent Irásbéli hely: Róm. 13: 13, 14. Nem tobzódásokban és részegségekben, nem ágyas-házban való bujálkodásokban és mértékletlenségben, nem versengésben és irigységben. Hanem öltözzétek-fel az UR Jésus Kristust, és a' testet ne tápláljátok az ő kívánságiban. Nem olvasám tovább (eztmondja a' Szent Atya) nem-is vala szükség, mert mihelyen ezen Igéknek olvasását el-végezém, azonnal mintegy lelki bátor-

bátorságnak világossága ütödvén az én szívemben, minden kételkedéseimnek fetésége el-oztlék. Akkor újonnal vagy más egyéb jellel meg-jegyezvén a' helyet, bé-tevém a' Könyvet, és ofztán vidám ábrázattal megbefizéllem Alipiusnak a' dolgot. Ő-is kéré, hadd látná mit olvastam: Meg-mutatám néki, de ő tovább-is olvasá, mint a' meddig én olvastam vala, és én nem tudtam, mi következne azután az Olvasásra, e' következett vala pedig: A' ki a' Hitben erőtelen, azt fel-vegyétek. Róm. 14: 1. A' mellyet ő ismét magára magyarázván, és ezzel az intéssel meg-erősítettvén, attól-fogva én velem hitbéli egységgel egyben-kötött. Így befizéli maga Szent Agoston az ő Meg-térésének ezt a' tsudálatos módját, az ő Vallástételeinek VIII-dik Könyvének 12-dik Részében. Így tévé Ház-nossá az ISTENnek Irgalmassága, azon egy alkalmatossággal a' maga Befizédét, egynék ugyan az ő bűneiből-való meg-térítésére, másnak pedig az ő Keresztyéni kötelességéről-való meg-intésére. Így mutatá-meg azon egy alkalmatossággal Kettőben, hogy a' Kristusnak Evangélioma Istennek hatalma, minden hívőnek az Idvességre. Róm. 1: 16. B 6 Vaj-

Vajha tehát mostan-is, ez a' szó zengene szüntelen a' Keresztyéneknek füleikben: *Tolle. Lege. Tolle. Lege.* az az: *Vedd-fel. Olvasd. Vedd-fel. Olvasd.* Vajha ezeknek a' régi Szent Atyáknak, sőt minden időbeli minden Szenteknek példája szerént szorgalmasabbak volnának a' Szent Írásnak Olvasásában, bizonyára el-kerülhetnék nagyobb részént azokat a' bűnöket, a' melyekben olly gyakorta meg-csnek, és nagyobb szorgalmatossággal gyakorolnák azokat a' Jó-tselekedeteket, a' melyekre mostan e-fzeket sem verik. Mert nintszen ollyan *Bűn*, a' melynek el-kerülésére, sem ollyan *Jó-tselekedet*, a' melynek követésére elegendő, hathatós és a' Lelki-esméretet meg-győző indító Okokat ne találhnának az ISTEN Beszédében.

§ XIX. De elégek már ezek úgy teszék énnékem, annak az Igazságnak meg-állítására, a' melyet oda-felnyebb fel-tévék, hogy t. i. *A' Szent Írásnak magánoson-való Olvasása, minden Idvességét kívánó és kereső Keresztyén Embernek nem csak szabados, hanem szükséges és el-múlthatatlan Kötelessége.* Annyira hogy a' ki ezt az

Igaz-

Igazságot tagadná, és ez alól a' Kötelesség alól magát ki-vonni akarná, nem lehetne annak a' Keresztyén Vallásnak akár-melly más fundamentomos Ágazatját-is okokkal meg-próbálni. A' kik a' Szent Írásnak Olvasásától a' Keresztyéneket el-tiltják, azok a' *Gyertyát akarják a' vé-ka alá rejtetni*, az ellen a' mit mond Idvezítő URunk, *Mát. 5: 15. Nem azért gyújtják-meg a' gyertyát, hogy el-rejtsék vé-ka alá, hanem hogy a' gyertya-tartóra tegyék, és fénylik mindeneknek, kik a' ház-ban vannak.* Azt a' *Drága-Követ* akarják tellyességgel *el-rejtetni*, a' melyet minden embereknek mind addig kell *keresni* valamíg meg-nem találják. *Mát. 13: 45, 46.* Mit ítélnél az ollyan Kalmár felől, a' ki tenéked *Drága-Követ* árúlna, de azt nem hagyná a' világosságra ki-vinned, hanem csak a' bólnak valamelly fetét zúgjában engedné-meg nézegetned, és tellyességgel azt kívánná tőled, hogy ö-néki hidd-el minden szavát, a' mit a' *Drága-kő* felől mond, azonban azt sem engedné-meg, hogy azt a' *Lattrá* vagy *Próbára* vessed? Nemde nem gyanús volna-e előtted az illyen

B 7

Kal-

Kalmár ember? De énnékem nem az ilyenekkel vagyom most dolgom, hanem inkább azokkal, a' kik ezt az Igazságot örömeft meg-esmérik, és az Isten Beszédének Olvasását nem csak tartozó kötelességeknek tartják, hanem Dáviddal együtt az UR' Törvényében vagyom az ő gyönyörűségek. 'Sólt. 1: 2. Ezeknek azért, a' Szent Irásnak épületes és idvességes Olvasására ezt a' Tanácsot adom: Hogy a' Kegyességnek ebben a' Munkájában fziúntelen és szakadatlanul foglalják-egyben e' három Dolgot: (1.) A' Könyörgést. (2.) Az Olvasás-közben való Elmélkedést. (3.) Az olvasott Dolgoknak Meg-tartását. Azt mondom azért elsőben.

§ XX. Hogy a' Szent Irásnak Olvasásával mindenkor és mindenütt együtt járjon, a' Szent Léleknek meg-világosító Kegyelmeért-való buzgóságos Könyörgés, hogy Az, ennek a' magától ihletett Beszédnek igaz értelmét és erejét a' szívben nyomja-bé. Könyörgés által kérte ezt Szent Pál Apostol az Éfesus-bélieknek: Hogy a' mi URunk Jésus Krisztusnak Istene, a' Ditsőségnek amaz Atya, adja

adja nékik a' bőségségnek és a' jelentésnek Lelkét az ő esméretiben. És az ő elméjének meg-világosított szemeit, hogy tudhassák-meg, mi legyen az ő hivatásának reménysége. Éfés. 1: 17, 18. Könyörgésre ígerte Idvezítő URunk-is a' maga Híveinek. Luk. 11: 13. Ha ti gonoszok lévén tudtok a' ti fiyaitoknak jó-ajándékokat adni, mennyivel inkább a' ti mennyei Atyátok ad Szent Lelket azoknak, a' kik ő tőle kéréndik. Ha az ISTEN Beszédének a' Szent Gyülekezetekben-való közönséges hirdetésével mindenkor egyben-köjtük a' Könyörgést, miért ne annak magános Olvasásával-is? Ha Szent Pál Apostol nem ítélte elégendőnek élő-nyelvvel hirdetni az Évangéliomot az Éfesusbélieknek, hanem annakfelette könyörgött érettek: Hogy az Isten a' bőségségnek és a' jelentésnek Lelkét, és az ő elméjének meg-világosított szemeit adja nékik; hát mimódon reménylhetnénk, hogy Könyörgés nélkül az ISTEN Beszédének igaz értelmében, és annak valóságos haszna-vételében boldogul elő-mehetnénk? Ha a' testi eledel Könyörgés által szenteltetik-meg, 1 Tim. 4: 5. bizonyára sokkal inkább az ISTEN-nek

nek Beszéde, a' melly a' Léleknek igaz eledele. De vallyon mi-is lehet kedvesebb, örvendetesebb és idvességesebb a' kegyes Léleknek, mint mikor az ISTEN szájáról szájra beszéll ö-véle a' maga Beszédének Olvasásában, ö-is vízfönt szájáról szájra beszéll az ö ISTENÉVEL az Imádkozásban? A' szerént a' mit mond Sz. *Agoston* a' 85-dik 'Sóltárnak Magyarázatjában: *Mikor a' Szent Irást olvasod az Isten szől tenéked, mikor imádkozol te szólsz az Istennek.* Bizonyára az ISTENNEL való ilyen magános és belső társalkodásban, az URnak titka azoknak adatik, a' kik ötet félík, és az ö frigjét meg-jelenti nekik. 'Sólt. 25: 14.

§ XX. De a' szemmel látott dolog-is ezt bizonyítja, hogy a' Szent Léleknek meg-világosító Kegyelme nélkül, és így a' buzgóságos Könyörgés nélkül haszontalan a' Szent Irásnak Olvasása. P. o. Olvassa bátor a' meg-vakúlt és meg-keményedett 'Sido a' Prófétáknak a' Messiásról-való világos Jövendöléseit; olvassa az Évangéliomban azoknak a' Jövendöléseknek valóságos bé-teillyesedését, de ugyan csak nem érti azokat. Olvas-

Olvassa bátor vagy a' büiben meg-keményedett, vagy a' Világhoz ragadott szívű ember az ISTEN Beszédének akárminémü drága Igéreteit, vagy akárminémü rettenetes Fenygetéseit, de sem ez el-nem szakasztja a' Világtól az ö szívét, sem amaz el-nem hagyja az ö kedves büneit. Miért? Mert egyikben sintsen a' Szent Léleknek az a' meg-világosító Kegyelme a' mellyet említék.

§ XXII. Meg-engedem ugyan, hogy a' Szent Irásnak meg-értésében, a' szorgalmatos olvasás és vizsgálódás által, Könyörgés nélkül-is elég fokra mehet néha az ember. De azt mondom, hogy az az Értelme vagy Tudomány leg-több-för haszontalan, csak *fel-fújja az embert.* 1Kór. 8: 1. Maga mondja a' Szent Irás, hogy vagyon olyan Tudomány, a' melly még fokkal bünösebbé és maga menthetetlenebbé téfzi az embert. Luk. 12: 47. *A' melly Szolga tudta az ö URának akarátját, és magát aboz nem készített, és annak akarátját nem tselekedte, sokkal büntettetik-meg.* Tsalhatatlan bizony-sága annak a' dolognak, hogy az ilyen tudós Szolgának sokkal nagyobb az ö büne,

ne, mivelhogy fokkal rettenetesebb lé-
fzen az ő büntetése. Másutt ismét azt
mondja, hogy vagyon olyan világosság
a' melly véghetetlenül siralmasabb a' leg-
sűrűbb fétésnéél. 2Pét. 2: 21. *Jobb
völt volna némellyeknek, hogy meg-ne es-
mérték volna, az Igazságnak útát, hogy
nem mint annak esmérati után, a' nékik a-
datott szent Tudománytól hátra-állani.*

De egyszersmind azt-is el-lehet mon-
dani, hogy vagynak a' Szent Irásban, és
nevezetesen az Évangéliomban olyan
Tudományok, Törvények és Parantsolatok,
a' mellyeket a' leg-tudósabb Tanító vagy
Theologus-is soha igazán meg-nem ért,
hanem ha azoknak erejét és valóságát
magában tapasztalja, az-az, hanem ha
valósággal újfáziületett és meg-tért em-
ber lejénd. Illyenek kiváltképen azok,
a' mellyek a' Keresztyénségnek belső
természetire és a' valóságos Kegyesség-
re tartoznak. P.o. Soha senki sem ér-
ti-meg igazán Idvezítő URunk ama' mon-
dásának értelmét, a' melly vagyon Mát.
7: 13, 14. *Menjetekek-bé a' szoros kapun,
mert tágas kapu az, és széles út, a' melly
veszedelemre viszen, és sokan vagynak a' kik*

*azonn járnak. Mert szoros kapu és keskeny
út, a' melly viszen az életre, és kevesen
vagynak, a' kik azt meg-találják. Senki
mondom nem érti-meg igazán Idvezítő
URunknak ezen mondását, hanem ha en-
nek erejét és valóságát magában tapasz-
talja, hanem ha az ő tulajdon kezeit reá
veti az Idvességnek vagy az idvezülés-
nek munkájára, vagy a' mint szól Szent
Pál Apostol Fil. 2: 12. hanem ha az ő
Idvességét félelemmel és rettegéssel munká-
lódja. Akkor érti-meg és tudja osztán
igazán: Melly szoros legyen a' kapu, és melly
keskeny legyen az út, a' melly az életre vi-
szén. Soha senki sem érti-meg igazán
Idvezítő URunknak ama' mondását, a'
melly vagyon Mát. 11: 12. A' Mennye-
k-országán erőt téstnek, és az erősek kapják
azt el; hanem ha ennek a' mondásnak
erejét és valóságát magában tapasztalja;
hanem ha erőszakot téstzen az ő leg-ré-
gibb meg-rögzött gonof szokásin, az ő leg-
kedvesebb bünein, indulatin és kívánsá-
gain, a' mellyeknek meg-győzése, fízi-
éből-való ki-fzaggatása és el-hagyása
volly nehezen esik az embernek, mint
az ötöt meg-botránkoztató jobb szemének ki-
vájá-*

válása, kezeinek és lábainak el-vagdálása. A' minthogy-is ugyan ezen hasonlatosság alatt adja-elő Idvezítő URunk ezt a' dolgot. Mát. 5: 29, 30. És hogy többet ne említsek, fo ha fenki sem érti-meg igazán idvezítő URunknak ama' mondását, a' melly vagyon. Mát. 11: 30. *En igám gyönyörűséges és az én terhem könnyű; hanem ha ennek a' mondásnak erejét és valóságát magában tapasztalja; hanem ha a' JÉsus KRISTUS' Igáját már valósággal fel-vette magára, főt még az ilyen sem érti egy először, hanem akkor ofztán, mikor annyira ment a' Kegyességben és a' Keresztyénségben, hogy az Évangéliomnak leg-nchezebb, a' testtel és vérrel, és az embernek meg-vesztett természetivel leg-egyenesebben el-lenkező Törvényeit és Parantsolatit-is nem csak készséggel, hanem örömmel és gyönyörködve tselekedheti, mint a' Szent Apostolok, a' kik meg-ostoroztatván, örömmel mentenek-el a' 'Sidó Tanítás' elől, hogy az Isten méltókká tette őket arra, hogy a' Jésus' Nevéért bocszúsággal illetet-nének. Tsel. 5: 40, 41. És mint ama' Keresztyén 'Sidók, kikről mondja a' Sz*

Apos

Apostol, hogy az ő jószágaiknak *sákmányolását nagy örömmel vették. 'Sid. 10: 34. Azt mondom azért, hogy az Évangéliomnak ez, vagy ezekhez hasonló Tudományit, Törvényeit és Parantsolatit senki igazán nem érti, hanem ha azokat maga próbálja, és hanem ha azoknak erejét és valóságát magában tapasztalja. Jobban és igazábban érti azokat valamely együgyü és kiülömbben tsekély tudományú, de már valósággal meg-tért és újfájszületett ember, mint akármelly tudós Criticus, Philosophus vagy Theologus, de a' ki még meg-nem tért és újfájszületetlen. Ugy de kitsoda veheti a' Szent Irásnak ilyen *experimentalis* (magában próbált és tapasztalt) értelmét a' Szent Léleknek Kegyelme és így a' buzgóságos *Könyörgés* nélkül? Én pedig mindenneknek, valakik az Isten' Bcszédét és a' magok Lelkek' Idvességét szeretik, a' Szent Irásnak ilyen épületes és idvességos Olvasását javallom, a' mellyre, melly szük éges légyen a' Szent Léleknek meg-világosító és meg-szentelő Kegyelméért való buzgóságos *Könyörgés*, azokból a' mellyeket mindjárt mon-dék,*

dék, akárki-is könnyen által-láthatja.

§ XXIII. A' Könyörgéshez szükség másodszor, hogy hozzá járúljon az *Elmélkedés*, a' mellyet én most két Részekre osztok, vagy két tekintetekben gondolok. Az első része nézi az embernek *Értelmét*, a' másik az *ő Akaratját és Indulatit*. Az első a' Szent Írásnak *Meg-értését*, a' másik annak a' Léleknek hasznáira-*való Fordítását* vagy *Alkalmaztatását*. Az elsőnek tziéja ez, hogy az embert Böltsé tegye az *Idősségre*. 2Tim. 3: 25. A' másiknak ez, hogy *tökélletes legyen az Istennek embere*, minden *Jo-tselekedetre tökéletesen fel-készítettett*, ugyan ott *1.17.*

§ XXIV. A' mi az *Elmélkedésnek* első részét illeti: Adhatnék erről számos R^{egulá}kat az én Olvasóimnak, a' mellyek a' Szent Írásnak, és abban lévő Beszédnek meg-értésére hasznosok lehetnének; de mivel én nem a' *Tudósoknak*, hanem az *Együgyűeknek* irok, ezekre nézve pedig úgy tartom, hogy a' R^{egulá}knak fokaságával és mesterséges vól-tával nem hogy könnyebbé, főt inkább nehezebbé, nem hogy világosabbá, főt inkább homályosabbá tenném a' Szent Írás-

Írásnak értelmét, annakokáért e' részben csak három dolgokat tanátslok nékiek.

Elsőben ezt: Hogy a' mennyire csak lehetséges tanulják-ki és szorgalmatosan vigyázzanak reá. a' *Szent Léleknek közönséges Tziéjára*, a' mellyet fel-tett magának abban a' Könyvben vagy Részben, a' mellyet olvasnak. Ezt pedig a' Könyveknek és a' Részeknek Rövid-Summáiból ki-tanúlhatják, a' mellyeket is azért értelemmel és figyelmetességgel meg-olvasni el-ne mulassanak. E' végre, mindeneknekelőtte azt javallom, hogy a' Gyermekek és más együgyű Emberek, azt az Új Testamentumot olvassák, a' melly most leg-közelebb 1749-dik Efsztendőben, a' Könyveknek és a' Részeknek Rövid-Summájival meg-bővítve és meg-világosítva ki-nyomtatott. Ugy olvassák pedig azt, a' mint a' Részeknek Rövid-Summájiban, az egész Részben lévő dolgok, bizonyos Szakaszokra osztva, és egymástól meg-vagynak külömböztetve, úgy hogy: Ha valamelly Résznek olvasásához kezdenek, nezzék-meg a' Rövid-Summában: Mitsoda dolog, és hány Verseken va-
gyon

gyon meg-írva annak a' Résznek első Szakaszában? Minekutánna azt meg-olvaszták, menjenek ismét vizsgálva a' Rövid-Summára, és újabb nézzék-meg: Mitsoda dolog, és hány Verseken vagy on meg írva a' második Szakaszban. És így következtetésként tovább-is.

Az Együgyűeknek, kívált az Oskolákban tanuló Gyermekeknek kedvéért Példával világosítom-meg a' dolgot. Olvassa p.o. valaki Szent Máté Evangéliumának V-dik Részét. Annak a' Résznek Rövid-Summája ez: *Jésus a' helyen prédikál.* (1.) A' Boldogokról *1. 1--12.* az-az: az első Verstől-fogva a' 12-dik *1. 12-ig.* Olvassa-meg azokat a' Verseket, ne többet se kevesebbet, úgy találja, hogy a' mi URunk JÉZUS KRISTUS azokban a' Verseken, a' Rövid-Summában meg-jegyzett dologról, az-az, a' Boldogokról prédikál. Menjen vizsgálva a' Rövid-Summára, látja hogy másodszor e' vagy on benne: (2.) A' *Tanítványok kötelességeiről.* 13--16. az-az: a' 13-dik Verstől-fogva a' 16-dik Versig. Olvassa-meg azokat a' Verseket, úgy találja, hogy az UR JÉZUS azokban a' Verseken

a' Rö-

a' Rövid-Summában meg-jegyzett dologról, az-az, a' *Tanítványoknak kötelességeiről* prédikál. Menjen vizsgálva a' Rövid-Summára, látja hogy harmadszor e' vagy on benne: (3.) A' *Törvénynek igaz Magyaránjáról.* 17--48. az-az, a' 17-dik Verstől-fogva a' 48-dik Versig vagy a' Résznek végéig. Olvassa-meg azokat a' Verseket-is, úgy találja, hogy azokban az UR JÉZUS a' Rövid-Summában meg-jegyzett dologról, az-az, a' *Törvénynek Magyaránjáról* prédikál.

Menjen által a' VI-dik Részre, látja hogy annak Rövid-Summájában az első helyen [4.] szám, a' második helyen [5.] szám, a' harmadik helyen [6.] szám, a' negyedik helyen [7.] szám vagy on írva. A' VII-dik Résznek Rövid-Summájában ismét, az első helyen [8.] szám, a' második helyen [9.] szám, a' harmadik helyen [10.] szám, a' negyedik helyen [11.] az ötödik helyen [12.] szám, a' hatodik helyen [13.] szám vagy on írva. Ezekből a' Rövid-Summákból, és ezeknek ilyen el-osztásából, könnyen észre veheti az értelmes Olvasó ezeket a' dolgokat:

C

(1.)

(1.) Hogy Szent Máté Évangéliomának V-dik Részze *három* kisebb Szakaszokra, a' VI-dik Rész *négyre*, a' VII-dik pedig *hat* Szakaszokra vagy on el-osztva.

(2.) Hogy azokban a' három Részekben, az UR Jésusnak sohol félben nem szakasztott, hanem egy húzomban elmondott egy egész Prédikációja vagy on meg-írva, és így a' közönséges Tzél mindenütt azon egy.

(3.) Hogy abban a' Prédikációban a' mi URunk JÉZUS KRISTUS, az El-osztás szerént, tizenhárom nevezetes Dolgokról prédikált vagy tanított. [1.] A' Bóldogokról az V-dik Résznek első Versétől-fogva a' 12-dik Versig. [2.] A' Tanítványoknak Köteleességeiről, annak a' Résznek 13-dik Versétől-fogva a' 16-dik Versig. [3.] A' Törvénynek igaz Magyarázatjáról, ugyan azon Résznek 17-dik Versétől-fogva a' 48-dik Versig, vagy a' Résznek végéig.

[4.] Az Alamisnáról a' VI-dik Résznek első Versétől-fogva a' 4-dik Versig. [5.] Az Imádságról és Meg-botsátásról, azon Résznek 5-dik Versétől-fogva 15-dik Versig. [6.] A' Böjtről, azon Résznek

16-dik Versétől-fogva a' 18-dik Versig. [7.] Az igaz Kintsről és a' Telhetetlenség ellen; ugyan azon Résznek 19-dik Versétől-fogva a' 34-dik Versig, vagy a' Résznek végéig.

[8.] Mint lehet másokról itélni, a' VII-dik Résznek első Versétől-fogva az 5-dik Versig. [9.] A' Szent Dolgoknak becsületben-való tartásokról's a' Könyörgésnek szükségességéről, azon Résznek 6-dik Versétől-fogva a' 11-dik Versig. [10.] Az Igazság' Regulájáról, azon Résznek 12-dik Versében. [11.] Az Idvesség' és Kározzat' útáról, azon Résznek 13-dik és 14-dik Verseiben. [12.] A' hamis Próféta'k' jeleiről, azon Résznek 15-dik Versétől-fogva a' 23-dik Versig. [13.] Az Évangéliom' különböző Hallgatóiról, ugyan azon Résznek 24-dik Versétől-fogva a' 29-dik Versig, vagy a' Résznek végéig.

Ezekből már akárki-is könnyen által láthatja, mi volt Idvezítő URunknak közönséges Tzélja abban az egész Prédikációban, ez t. i. Hogy a' Kereszttyénségnek belső természetire és valóságára tartozó Tiszteket meg-magyaráz-

za, és hogy az ő egész Tudományát 's az ő Országának leg-fundamentumosabb Törvényeit egy Summában bé-foglalva rövideden elő-adja. Által-láthatja azt is: Mitsoda Dolgokról és hány Verssekben tanított Idvezítő URunk, annak a' Prédikázióinak mindenik kissebb Szakaszában. Ha már ezekre másutt-is szorgalmatosan rá vgyáz mindenkor az Olvasó, semmit nem kételkedem benne, hogy még a' gyenge Gyermekek és a' leg-Együgyűbbek-is nagy világosságot ne vehetnének a' Szent Írásnak megértésében.

Másodszor: A' homályosabb Szent Írásbéli Helyeket vessék egyben a' világosokkal, a' melyeknek értelméről nintsen semmi kétség. E' végre nézzék meg, ha az olyan nehéz értelmű Szent Írásbéli Hely alatt, nintsenek-e más Szent Írásbéli Helyek a' Levélnek szélire vagy végére meg-jegyezve. Ha vagnak, keressék-fel, és a' jelenvalót vessék-egyben azokkal. Mert a' mi a' Szent Írásban egy helyen homályosabban, másutt világoson, a' mi egy helyen hasonlatosság-béli szólásoknak formájival, másutt

másutt tulajdonképen-való világos beszédekkel irattatott-meg. A' mit egyik Szent Író el-hallgatott, vagy tsak alig érintett, azt a' másik bővségesen megírta, kivált az Új *Testamentumban*.

Harmadszor: Kiváltképen azt tanátslom az Együgyűeknek, hogy a' Szent Írásnak olyan Részecinek és Helyecinek olvasásában gyakorolják magokat, a' melyek világosok és minden kétség kívül valók, minéműek azok, a' melyek a' Hitnek *fundamentumos* Ágazatiról, a' Kegyességről és az Életnek *régulájiról* tanítanak. És ha az Olvasás-közben valamelly nehéz értelmű Szent Írásbéli Helyre találunk, ne akadjanak-meg rajta, hanem meg-jegyezvén halafszák mászorra, és ha magok az olyan nehéz Szent Írásbéli Helynek értelmét ki-nem találhatják, kérdezzék-meg másoktól, a' kik jártasabbak a' Szent Írásban.

Mindazáltal ismét azt mondom, hogy leg-inkább és mindeneknekfelette a' Hitről és a' Szent Életről tanító Szent Írásbéli Helyeknek értelméről légyenek szorgalmatosok. Mert ha ki a' Keresztén Vallásnak belső valóságát és ter-

mészetit jól érti, az-az: ha érti a' Hitnek *fundamentum*os Ágazatit, és azokat a' Törvényeket, a' mellyek ötet a' Kegyessegre és a' Szent Életre kötelezik, azt mondhatom; hogy semmit nem árt az ő-néki, ha szintén az olyan nehézségeket magától el-nem igazíthatja-is, a' mellyek a' Régieknek szokásiból, szokásoknak módjaiból, öltözeteknek, időknek, helyeknek; 's a' t. le-írásiból elő-adják magokat. Sőt azt mondom: Hogy igen okoson tselekeznek az Együgyűek, ha az olyan nehézségeknél, mélységes Titkoknak és *Prófétziáknak* felfeztetésiben belé nem elegyítik magokat, hanem egyedül csak azt vizsgálják, tanulják és tudakozzák, a' mi az Idvességre el-múlhatatlanképen meg-kívántatik, egy szóval: Mind az Értelmesebbek, mind az Együgyűek, azt a' Böltséget keressék a' Szent Írásnak olvasásában, a' melly onnan fellyül vagyon, a' melly először tisztá, annakutánna békeséges, mértékletes, engedelmes, teljes könyörületességgel, és jó gyümölcsoökkel. Jak. 3: 17.

§ XXV. És e' már a' Szent Írásról-való *Elmélkedésnek* második része, a' melly

melly mennél szükségesebb, hasznosabb és idvességesebb, annál nagyobb vigyázással, gondnal és szorgalmatossággal kell abban forgolódni, az Életnek Beszédét vizsgáló kegyes Olvasónak, még pedig mind az *Olvasás előtt*, mind az *Olvasás-közben*, mind az *Olvasás után*. Annyival-is inkább, mivelhogy az ISTEN' Beszédéről-való *Elmélkedésnek* ez a' része, az *Életet és Tselekedeteket*, a' *Gonosznak* el-kerülését és a' *Jónak* követését nézi, nintsen senki olyan együgyű és tudatlan, a' ki erre magától-is alkalmas ne volna, tsak hogy akarhatja legyen reája, és a' fellyebb adott legelső Tanátsot, t. i. a' Szent Léleknek meg-világosító és meg-szentelő Kegyelmeért-való buzgó Könyörgést el-né mülassa. Mert ezek valamint a' Kegyeseknek egyéb munkáiban, úgy az ISTEN' Beszédének olvasásában-is olyan Ketös-Gyermekek, a' mellyek nem hogy ellenkeznének egymással, főt inkább egymást segítik, úgy hogy: A' Könyörgés szüli az *Elmélkedést*, az *Elmélkedés* ismét segíti, formálja és buzdítja a' Könyörgést, és így, valaminémü szükséges az egyik,

egyik, szintén olyan fűükséges a' másik. Sőt akkor leg-bóldogabb az elő-menetel, a' mikor egyik a' másikat mintegy felváltja és mindenütt nyomban követi, úgy hogy az Olvasás és Elmélkedés Könyörgésen kezdődik, a' Könyörgés viszont Elmélkedésen végeződik, az Elmélkedés Könyörgéssé, a' Könyörgés Elmélkedéssé, a' viszont a' Léleknek az Istenhez való Fel-emelkedésévé változik.

§ XXVI. Valaki azért az Istennek Beszédét idvességesen és épületesen akarod olvasni, én azt tanátslom: Hogy minekelőtte a' Bibliát ki-nyitnád, gondold-meg mindenkor, mit akarsz te akkor tselekedni. Gondold-meg, kitso-da annak a' Könyvnek vagy abban lévő Beszédnek Szerzője vagy *Authora*. Azt tanátslom, hogy valahányszor rendes Olvasásnak okáért a' Bibliát ki-nyitod, monddjad ezt magadban: Ez a' Világ Teremtőjének és leg-főbb URának Beszéde. Ez a' leg-főbb Törvény-adónak és igaz Birónak Törvénye, a' ki mind el-vefzethet, mind pedig meg-tarthat engemet. Jak. 4: 12. Ez a' Beszéd a' Felséges Ditsőségű Istennek ki-jelentetett igaz Akaratja, a' kinek

nek minden értelmet fellyül-haladó Jó-sága, mi hozzánk, leg-alább-való bü-nös Teremtéseihez ennyire le-botsát-kozott, hogy illy világosan és barátságosan szól beszéll mi-velünk az ő Beszé-dében. Ez a' Beszéd az én életemnek és tselekedetimnek változhatatlan *Regulá*-ja. E' szerént a' Beszéd szerént ítéltem én meg jövőendőben az utolsó Nap-on. Ez a' Beszéd, vagy *Életnek illatja leszen énnékem az életre, vagy Halálnak il-latja a' halálra*, a' szerént, a' miképen én azt olvasom vagy hallgatom.

§ XXVII. Ha ekképen kezdés a' Sz: Irásnak olvasásához ezt a' hasznát vé-fzed: *Elsőben*, hogy nagyobb részént el-kerülheted a' te elmédnek tsapongásit és idestova-való tétovázásit, a' melyek akármelly dologban-is sem nem szaporábbak, sem nem veszedelmesebbek, mint az Isten Beszédének olvasásában vagy hallgatásában. *Másodszor*, ekképen téfzed alkalmatossá a' te Lelkedet az Isten' Beszéde Magvának hasznoson való bé-vételére. Nem különbben, mint minekelőtte el-vevtnéd a' te magodat, meg-míveled a' földet, és előre el-ké-

szíted azt. Így téfzed mondom Jó földé a' te szívedet, a' melly az ISTEN' Ditsőségére és a' te Idvességédre bővséges gyümölsöket terem.

§ XXVIII. De nem elég tsak az Olvasás előtt ekképen elmélnedni, hanem szükség ugyan azt, még pedig nagyobb vigyázással és szorgalmatossággal tseledkedni az *Olvasás-közben-is*. Szükség bizonyára, hogy valamennyire tsak lehetséges semmün által ne menj, és semmit el-ne mulass az Olvasás-közben, a' mire rá nem vigyáznál, vagy meg-nem visgálnád: Mitsoda hasznát veheted te annak, a' mit akkor olvasz: Mitsoda meg-egyezése vagyon annak a' Dolognak, vagy Igazságának a' te Lelkednek állapotjával és szükségével. p. o.

Ha valamelly *Törvényt* vagy *Parantsolatot* olvasz, ne menj addig által rajta, míg meg-nem visgálod magadat: Vallyon munkában yetted-é, és gyakorlod-é te-is azt a' Parantsolatot? Olvasod p. o. Idvezítő URunknak ama' Parantsolatját, *Mit. 5: 44. Szeressétek elenségiteket, áldjátok azokat a' kik titeket átkoznak, jól tégyetek azokkal a' kik titeket*

gyü-

gyűlölnék, és imádkozzatok azokért a' kik titeket báborgatnak. Hogy légyetek a' ti Mennyei Atyátoknak fiai. Kérdezd-meg azért a' te Lelkedet: Én Lelkem, meg-tselekefzed-é te ezt? *Szeretod-é ellenséged?* Valamíg ezt nem tselekefzed, mind addig nem lehetsz bizonyos a' felől, hogy te *Isten' Fija*, vagy *Leánya* vagy. Ugyde nem ebben áll-é minden te boldogságod és ditsőséged, hogy te ISTEN' Fija (*Leánya*) vagy? No azért meg-határozom mostantól-fogva magamat az ISTENnek előtte, hogy ennekutánna ehez tartom én-is magamat, *Szeretem az én ellenségeimet*, ám bátor akárminémű nehéz légyen a' testnek és a' vérnek. Mert vallyon nem jobb-é énnékem a' Szeretetben és Jótéteményben az ISTENT követvén, annak a' Mennyei Atyának Fija (*Leánya*) lennem, hogy sem mint az én meg-veszett indulatimnak engedvén az Ördögnek képét és ábrázatját viselnem? De óh én ISTENEM! adj énnékem erre Kegyelmet, *mert te nálad nélkül semmit nem tselekedhetem; 's a' t.*

Ha valamelly *Bünt* olvasz, a' melly a' Szent Írásban meg-tiltatott, visgáld-meg maga-

magadat: Ha vallyon nem estél-é meg valaha te-is abban a' bűnben? Itt pedig azt tanátslom: Hogy nem csak a' tete-
mes és szembe tűnhető, hanem kíváltké-
pen a' vékonyabb és titkosabb Bűnök-
ről vizsgál-d-meg magadat. Olvasod p. o. Idvezítő URunknak ama' mondását Mát. 15: 19, 20. *A' szívből jönnek-ki a' gonosz gondolatok, gyilkosságok, paráznaságok, tisz-
tátalanságok, lopások, hamis-tanúságok, rá-
galmazások. Ezek fertéztetik-meg az em-
bert.* Szomorú és siralmas dolog volna bizonyára, ha az itten elő-számlált te-
temes és szembe tűnhető Bűnöket fel-
találnád magadban. De ha azokat fel-
nem találod-is, ne siess az Olvasással,
mert fel találod a' *gonosz Gondolatokat*. Szólj
azért ilyen formán magadban: Szent
ISTEN! ha minden *gonosz gondolat*, ha min-
den tisztátalan kívánság és indulat meg-
fertéztet engemet és útálatossá téfzen
te előtted; URam miképen állhassak-meg
a' te tiszta és szent Szemeid előtt? Mert
hány ezernyi-ezerek származtanak és
származnak most-is olyan gondolatok
az én elmém-ben, mind vigyázásomban,
mind aluvásomban, mind akaratom sze-
rént,

rént, mind akaratom ellen? Hányszor
esett-meg egész életemben, hogy az ol-
lyan *gonosz gondolatokban* ugyan kedvem-
re mulattam és gyönyörködtem az
én elmém-ben? Sőt még mostan-is, hány-
szor lappanganak az olyan *gonosz gondo-
latok* az én szívemben, mikor vagy Fele-
barátomra meg-haragfzom, vagy annak
beszédéről és tselekedetéről bal-ítéletet
tészek; 's a' t.

Ha valamelly *Indító-Okot* olvasz, a'
melly tégedet vagy valamelly *Jó-tseleke-
detnek* követésére, vagy valamelly *Bűn-
nek* el-távoztatására kötelez, rá vigyázz:
Ha vallyon által-láttad-é annak az *Indí-
tó-Oknak* tellyes kötelező erejét? Val-
lyon érzed-é magadban annak az *Indító-
Oknak* elégendő erejét, vagy annak a'
Jó-tselekedetnek munkában-való vételére
és követésére, a' mely ott parantsol-
tatik, vagy annak a' *Bűnnnek* el-távozta-
tására, a' mely ott tiltatik. Olvasod
p. o. Idvezítő URunknak ama' mondását:
Mát. 6: 14, 15. *Ha meg-botsátjátok az em-
bereknek az ő vétkeiket, meg-botsátja nek-
tek-is a' ti Mennyei Atyátok. Ha pedig meg-
nem botsátjátok az embereknek az ő vétkei-
ket,*

ket, a' ti Mennyei Atyátok sem botsátja-meg a' ti vétkeiteket. Látod, hogy a' parantsoltatott Jó-tselekedet itt ez: Meg-botsássad a' te Felebarátodnak ellened-való vétkét. Az Indító-Ok, a' melly tégedet erre kötelez: A' te Mennyei Atyád-is meg-botsátja a' te bűneidet. A' meg-tiltatott Bűn ez: Ha meg-nem botsátod a' te Felebarátodnak ellened-való vétkét. Az Indító-Ok, a' melly tégedet ennek el-távoztatására kötelez ez: A' te Mennyei Atyád sem botsátja-meg a' te bűneidet.

Látod-é már ezeknek az Indító-Okoknak tellyes kötelező erejét? Hogy valamínémü kedves te előtted a' te Lelkednek Idvessége, olyl kősz légy a' te Felebarátod ellened-való vétkének megengedésére. És valamínémü szíved szerint kívánod és kéred Isten-től a' te bűneidnek botsánatját, olyl igaz szívvvel meg-botsáss a' te ellened vétkező Felebarátodnak. De vallyon érzed-é magadban ezeknek az Indító-Okoknak olylan erejét, hogy te kősz légy ennek a' Jó-tselekedetnek követésére, és ennek a' Bűnnek el-kerülésére? Ezt pedig igen könnyen meg-tudhatod, ha meg-visgárod maga-

magadat: Ha vallyon vagy-on-é valahol e' Világon olylan ember, a' ki te ellened vétett vólna, vagy a' kire te haragudnál? Ha vagy-on, és te annak meg-nem botsátasz, valahányszor a' Mi Atyánkat el-mondod, mind annyiszor magad kéred Isten-től a' te fejedre az átkot és káro-zatot. Azt kéred, hogy az Isten ne botsássa-meg a' te bűneidet, mert te sem akarod meg-botsátani a' te Felebarátodnak ellened-való vétkét. Nem állana-é fel minden haj-fzálad, nem pos-dúlnaé-meg minden tsepp véred, ha ek-képen mondanád-el a' Mi Atyánkat? Mi Atyánk, Ugy botsásd-meg az én bűnei-met, a' Miképen én-is meg-botsátok az én Felebarátomnak. Én pedig meg-nem botsáthatok, meg sem-is botsátok, ha-nem haragszom reája, és boszfszút állok rajta valamint és valamikor tehetem. Annakokáért én Istenem te se botsáss-meg énnékem, hanem Ugy tselekedjél én-velem, a' Miképen én tselekefzem az én Felebarátommal. Azt kérdem: Nem állanaé-fel minden haj-fzálad, nem pos-dúlnaé-meg minden tsepp-véred, ha ek-képen mondanád-el a' Mi Atyánkat? Imé pedig

pedig ezen értelemmel mondod, valamíg a' te Felebatátodnak meg-nem botsátasz.

Ha valamelly *Kegyességnek Példáját* olvasz, gondold-meg, hogy a' végre jegyztetett a' fel a' Szent Irásban, hogy te-is azt kövessed. Ha valamelly *Bünt* olvasz, a' mellyben valaki léledzett, nézd-meg: Ha meg-tért-é belőle, vagy el-veszett benne? Azután visgáld-meg magadat-is, ha vallyon ugyan azon, vagy ahhoz hasonló bünt nem vethet-é a' Lelki-esméret a' te fzedemre? Meg-tértél-é belőle? És vallyon ettől a' fzezpillantástól-fogva, a' mellyben azt a' bünt meg-esmérted magadban, kívánz-é meg-térni belőle? 's a' t.

Ha valamelly *Igéretet* vagy *Fenyegést* olvasz, gondold-meg: Melly nagy hitelenség vólna, ha az az Isteni Kegyelmes *Igéret* fel-nem indíthatna tégedet arra a' *Jó-tselekedetre* vagy *Tisztre*, a' mellyre ott ferkentget tégedet az ISTEN; vagy az a' rettenetes *Fenyegés* meg-nem tartóztathatna tégedet attól a' *Büntől* a' mellyhez körtetett?

Végre: Ha valamelly idvességes *Igazságot* vagy *Hitnek Agazatját* olvasz, nézd-meg:

meg: Mitsodás állapotban vagy arra nézve a' te Lelked? Meg-győzöttetél-é te-is arról az Igazságról, Lelki-esméretbéli okos meg-győzöttetéssel? Meg-egyez-é vagy pedig ellenkezik véle a' te életed? Mitsoda hafzna vagy ereje vagy annak az Igazságnak vagy a' te Hitednek meg-erössítésére, vagy a' te Kegyessednek nevelésére, vagy az ISTEN-hez és Felebarátodhoz-való fzeretetednek fel-gerjesztésére? Vesd egyben azzal szorossan a' te életedet, és a' fzerént a' mint azzal vagy meg-egyezni vagy ellenkezni tapasztalod, adjhálát a' *Jóért* a' te ISTENEDnek, a' *Gonosz*t pedig jobbítsd-meg, a' mellyet fel-találz magadban.

El-hallgatom szánt-szándékkal a' titkos *Jövendöléseket* és *Prófétziákat*, a' Szent Irás Magyarázó Tudósoké azokat vizsgál-ni. En pedig az Együgyűeknek, azoknak-is nem a' Szent Irásnak *Magyarázására*, hanem annak magánoson-való épületes és idvességes *Olvasására* adok tanátsot.

§ XXIX. Az *Olvasás után való Elmélkedés* áll az olvasott és az Elmélkedés-közben meg-jegyzett dolgoknak *Megtartásában*, azoknak a' *Léleknek* valóságos

gos hasznára-való fordításában, és az életnek 's tselekedeteknek azok szerént való igazgatásában. Mert hijában olvas-sa, hallgatja valaki a' Szent Irást, hijában elmélkedik arról, ha a' mit olvasott vagy meg-jegyzett azt meg-nem tartja, a' maga Lelkének hasznára nem fordítja, életét és tselekedeteit a' szerént nem igazgatja. Meg-kell pedig a' Szent Irásból olvasott és meg-jegyzett dolgokat tartani nem csak az *Emlekezetben*, hanem kiváltképen a' *Sztuben*, az *Életben* és a' *Tselekedetekben*. Valamiképen az eledel úgy használ az embernek, ha az, nem csak bé-mégyen a' gyomorban, hanem annak jobb-része, az embernek testét tápláló vérré-is változik, és az ereken az egész testben 's annak minden részében el-oszlik; úgy az ISTENnek Beszéde akkor hasznos és idvességes az embernek, mikor annak Lelket meg-elevenítő és tápláló ereje az életbe bé-hat, és a' tselekedetekben ki-tettség. Egy szóval, abban forog az egész dolognak farka, a' mit mond Idvezítő URunk: *Ján. 13: 17. Ha ezeket tudjátok, boldogok lesztek ha tselekedésitek azokat.* Ebben áll az egész Ke-

resz-

resztyénség. A' ki ebben hibáz, mindezekben hibáz, vagy inkább, a' kiben e' nintsen, semmi nintsen benne.

§ XXX. A' ki ilyen *Elmélkedés* nélkül olvassa a' Szent Irást, csak úgy olvassa azt, mint valamely pufzta emberektől irattatott Könyvet vagy História-t. Olyan munkát szerez magának, a' mellynek semmi hasznát nem vészi, még pedig annak a' munkának nem vészi hasznát, a' mellynek leg-nagyobb hasznát vehetné ezenn a' Világon. Vétkezik mind az ISTEN ellen, mind a' maga Lelke ellen. Az ISTEN ellen, mikor annak Kegyelmevel és az Idvességnek ilyen drága eszközével viszsa-él. A' maga Lelke ellen, mikor tehetsége és ilyen jó alkalmatossága lévén reája, annak hasznát és idvességét munkálódni el-múlítja.

§ XXXI. Te azért, valaki az ISTENnek Beszédét és a' te Lelked Idvességét igazán szereted, valahányszor a' Szent Irást olvasod, tedd-fel te-magadban: Hogy az ISTENEN kívüli és te kívüled senki nintsen ezenn a' Világon, annakokáért valami a' Szent Irásban meg-irattatott mind a' tenéked irattatott-meg. Valamit

lamit abban *parantsol* az ISTEN, néked *parantsolja*, valamit *ígér* tenéked *ígéri*, valami átokkal és büntetéssel *fenygeget*, téged' *fenygeget*. Valamennyi *Példák* vagynak abban, te elődbe tette, a' *Jókat* ugyan a' követésre, a' *Gonoszokat* pedig az el-kerülésre. Mindeneket a' te taníttatásodra és meg-intetésedre. Mert a' *mellyek régen meg-irattak*, a' *mi tanúságunkra irattak-meg*, hogy a' *békeséges-tűrés által*, és az *Írásoknak vizsgálталások által* *reménységünk legyen*. Róm. 15: 4.

§ XXXII. Már e' szerént a' Tanáts szerént akárki-is könnyen által-láthatja, hogy nem lehet a' Szent Írást ilyen módon folytában, vagy a' mint leg-többen és-rendszerént szokták *futtában* olvasni, hanem *halkkal és meg-szaggatva*. Meg-kell állani minden Versen, főt vagynak olyan Versek, a' mellyeket kétszer háromszor-is elő-'s meg- elő kell olvasni. Mert ha valaki az Olvasásnak, kivált a' hosszúas Olvasásnak végére halasztja az ilyen *Elmélkedést*, félő hogy igen kevés hasznát vészí annak, mivelhogy igen kevesen vagynak olyan boldog elméjük, a' kik mindeneket meg-tarthatnának, és újob-

újjobban gondolóra vehetnének, valamiket az Olvasás-közben meg-jegyzettenek. Leg-jobb azért az ilyen *Elmélkedést* a' szerént alkalmaztatni, a' mint a' dolgok renddel egymás után következnek.

§ XXXIII. De azt mondom: Hogy ilyen módon igen kevésre mehetsz a' Szent Írásnak Olvasásában, és vagy igen keveset olvashatsz, vagy igen fok időt kell az Olvasásra adnod. Ennek a' nehézségnek el-hárítására két Tanácsokat adok én tenéked, váladz a' mellyiket akarod.

Első ez: Hogy vagy két-féle módon, *kétrendben* olvassad a' Szent Írást. Egyik rendben így: Ha az egész Szent Írásban jártas akarsz lenni, kezd elől a' Bibliát, és olvasd által folytában, de akkor-is halkkal és figyelmetesen, úgy a' mint § XXIV. az elcin meg-mondám, a' Könyveknek és a' Részeknek rövid-summáival egyben. Vagy pedig:

Másodszor, valamit olvasz, vagy valamikor olvasz, ilyen *Elmélkedéssel*, és hogy úgy szóljak *meg-rágva és meg-kérőzdve* olvassad. Mert bizonyára többet használ tenéked ilyen módon *keveset* olvas-

olvasnod, mint külömben *sokat*. Sokkal többet épülhetsz mondom, mind az idvességes *Igazságoknak* esméretiben, mind a' *Szentségben* való nevelkedésben, ha ilyen figyelmes kegyes *Elmélkedéssel* csak egy-egy Verset olvasz-is-el egy-fzer, mintha futtában és minden *Elmélkedés* nélkül fok Részeket, vagy egy egész Könyvet által olvasnál-ís.

§ XXXIV. De ismét azt mondod: Nehéz ilyen módon a' Szent Irást olvasni, kivált az Együgyűeknek és a' Tudatlanoknak. Erre ismét azt felelem: 1-ben. Hogy ha tenéked igaz kívánságod és igyekezeted vagyon az *Istennek* és a' *Jésus Krisztusnak* esméretire, a' mellyben áll a' te örök életed. Ján. 17: 3. bizonyára a' Szent Lélek tanító Mestered léfzen tenéked, a' ki meg-tanít tégedet, mind *Könyörögni* mind *Elmélkedni*. 2-szor: Ha színtén egy eleinte fok, jeles és fontos Dolgokról-való gondolatok nem származnak-is elmédben, az Isten' Beszédéről-való Elmélkedés-közben, gondold-meg, hogy az Isten' előtt a' *kevés-is Kedves*, ha az az Isten' Ditsőségére és a' te Lelked idvességére tzeloz egyenesen.

3-szor:

3-szor: Tselekedjél úgy mint egyéb kül-ső dolgokban. Próbálgasd lassan-las-san, naponként mindenkor többre igye-keztén. Ha valamely Szent Irásbéli Helyről nem elmélkedhetsz hofszan és tudósan, elmélkedjél rövideden, és együgyűen. Ha a' harmadik Égben fel-nem emelkedhetel, járj a' földön. Ha *Ásáffal* az Isten' Szentséges-Helyének leg-belsőbb rejtekébe bé-nem mehetsz, 'Solt. 73: 17. Ül *Dáviddal* az Isten' Há-zának küszöbében. 'Solt. 84: 11. 4-szer: Olyan Verseket végy-fel az Elmélke-désre leg-elsőben, a' mellyeket világoson és tökéletesen értesz, vagy pedig olyanokat, a' mellyek az ilyen Szent és kegyes *Elmélkedésnek* *materiájival* tel-lyesek és terhesek, minéműiek azok, a' mellyek az *Istennek* *Emberekhez-való Szeretetéről*, a' *Váltásnak* *Munkájáról*, az *Isten Fijának* *Haláláról*, a' *Bűnnel* *riúságáról*, és *Kárhozatos-voltáról*, a' *Meg-térés nélkül való Bűnösnek* *esztelen Bolondságáról*, az *Időről*, az *Örökkévalóságról*, az *örök Id-veességről* vagy *Kárhozatról*; 's a' t. szóla-nak és tanítanak. Kitsoda olyan egy-gyű vagy tudatlan, a' ki az ilyen fon-tos

tos Dolgokkal tellyes és terhes Szent Irásbéli Helyekről okoson, fzentül és kegyesen ne elmélkedhetnék? 5-fzör: Vagy pedig azokat a' Könyveket, Ré-
fzetek és Verseket vedd-fel az Elmél-
kedésre, a' mellyek a' Templomban, a-
kár Vasárnap, akár pedig Hétköz-na-
pokon magyaráztatnak. Ekképen két-
féle hafznát vészed a' magános Elmélke-
désnek, mert a' melly dolgokat a' Tem-
plomban hallottál, azok-is újokban e-
szedbe jutnak, és a' te elmédbe mélyel-
ben bé-nyomódnak; magadnak-is na-
ponként nagyobb könnyebbséget és te-
hetséget szerzesz, a' Szent Irásnak más
részeiről és helyeiről-*való* Elmélkedésre.
Egy fzóval: Gyakoroljad magadat a' Ke-
gyességben. 1 Tim. 4: 7. a' Kegyességnek
ebben a' részében-is. A' Gyakorlás tudós
Mesterré tészén, a' fzerént a' mit mond
Dávid magáról: 'Solt. 119: 97---100.
Melly-igen fzeretem a' te Törvényedet! egész
nap-estig csak arról gondolkodom. Az én
ellenségimnél böltsebbé tettél engemet a' te
parantsolatiddal, mert azok mindenkor én-
velem vannak. Minden én Tanítóimmál
böltsebbé tettél engemet, mert a' te bizony-
ságid

id az én gondolatim. A' Vén emberek-
mel-is böltsebb vagyok, mert a' te parantso-
latidat meg-örizem. Sőt meg-ígérte az
Isten, hogy az ilyen Elmélkedőknek a'
maga Titkait és az ő Frigjét meg-jelenti.
Solt. 25: 14.
§ XXXV. Ha kinek már a' Szent I-
rásnak ilyen Olvasása vagy igen nehéz-
nek, vagy tellyes lehetetlennek látszik,
ne mondja az, nem-is mondhatja, hogy
ő benne az Isten' Beszédének igaz fze-
rete volna, vagy hogy az ő Lelkének é-
bületét az Idvességnek dolgaiban való-
ában kívánná.
§ XXXVI. A' mellyeket eddig a' Sz:
rásnak Olvasásáról mondtam, rá le-
het azokat a' Prédikátor Hallgatói-ra-is
alkalmaztatni, de valamelly külömbség-
gel. Mert nem lehet a' Prédikátort úgy
meg-állítani a' beszédben, hogy az ember
az akkor mondott dolgokról-*való* El-
mélkedésre magának időt vehessen, a'
mikképen meg-állhat valamikor akar, a'
Szent Irásnak Olvasása-közben. De ezt
fogyatkozást három dolgok ki-pótol-
hatják.
Elsőben: Ha az ember buzgó Könyör-
gés

gés által, az ISTEN Beszédének hallgatására otthon a' maga házában el-készíti magát. Ha el-nem indul addig a' Templomba, a' míg magában szállván meg nem gondolja: Imé most mégyek a' Királyok Királyjának eleibe, az ő Akaratjának meg-tudására, és az ő Parancsoltjának meg-hallására. *Hogy meg-halljam mit szól az UR Isten.* 'Sólt. 85: 9. Most mégyek a' Szenteknek Gyülekezetében, a' holott minden bizonyny jelen léfzen az ISTEN, mert *Szent ö, lakozik az Izraelnek ditséretei között.* 'Sólt. 22: 4. *Mert valaholott ketten vagy három egybe-gyűlnek az ő Nevében, ott vagyok ö közöttök.* Mát. 18: 20. Ha valahányszor a' Templomba mégyen, mindenkor meg-gondolja és előtte tartja Bölts Salamonnak amaz ítéset: *Préd. 5: 1. Órizz-meg mind két lábadat mikor az Istennek Házához mégy, hogy hajlando légy a' hallgatásra inkább, hogy nem mint a' boldondoknak módjok szerént áldozatra, mert ezek nem tudják, hogy gonofzt tselekefznek.*

Másodszor: Ha valamit a' Prédikátor szájából olyat hall, a' mellyet magában fel-talál, mindenkor meg-fzólja a' maga

ga Lelkét. Ha jó, fel-fohászkodik az ISTENhez, és hálákat ad érte; ha gonofsz, még ott az ISTENnek színe előtt annak el-hagyására meg-határozza és le-kötelezi magát.

Harmadszor: Ha minekutánna ki-jö a' Templomból, vagy magánosan, vagy másokkal, kivált a' maga Háza-népével újebben gondolóra vészti és elő-beszéli, a' mit a' Templomban hallott és tanult, és semmit el-nem mulat, valami a' hallott és tanult dolgokat ö-néki hafznossakká és idvességekké teheti.

§ XXXVII. Ezekből már a' mellyeket eddig mondottam könnyű által-látani, melly szükséges, hafznos és idvességes dolog légyen a' *Szent Irásnak* magánosan-való szorgalmatos Olvasása, és az *Istennek* mind olvasott mind hallott Beszédéről való figyelmetes Elmélkedés. De egyfzersmind az-is világosan ki-tetfzik, melly oktanul, főt gonofszúl és hitetlenül tselekefznek mindazok, valakik a' Kegyességnek ezt a' munkáját vagy tellyességgel el-múlatják, vagy igen ritkán és csak ímmel-ámmal tselekefzik. Ebben pedig kiváltképen két rendbéli em-

berek vétkeznek, némellyek ugyan mint egy kéntelen és akarójok ellen, mások pedig fántfándékkal és akarójok fzerént

§ XXXVIII. *Mintegy akarójok ellen vétkeznek az Irástudatlanok*, a' kik az ő Szüléjeknek vagy szegénysége, vagy hegyesége, vagy idején-való halála, vagy ő-magok-is, a' magok javának nem tudása és nem esmérése miatt, gyermekkorokban olvasni meg-nem tanultanak. *Mintegy akarójok ellen vétkeznek mondom*, mert még az ilyenek között is igen kevesen vagynak, a' kik ezt a' foglalkozást ki-nem pótolhatnák, ha valójában akarnák, ugyan-is: Hányan vagynak, a' kik szegény Szüléktől születettvén, mélységes szegénységben nevelkednek-fel, és ugyan abban maradnak el az ő Szüléjektől; demikor oktatás magok karjokra kelnek, addig szorgalmatoskodnak, addig futnak fáradnak, hogy a' világi életre eléendő tehetség, főt néha nagy gazdagságokat is gyűjtenek magoknak? Hát nem lehet-e főt nem kell vala-é a' Léleknek mind ideig-való mind örökké-való javának keresésében-is, az idő alatt valamit munkálkodni,

kálkodni, míg a' Testnek ideig-való és veszendő javainak keresésében annyit munkálkodtanak? Vallyon tsak a' Testnek gondja-viselésére kell vala-é minden eszközt és tehetségeket fordítani, a' melly vagy akarják vagy nem, nem fokára porrá lészzen; a' Leleket pedig egészen odahagyni, a' melly Halhatatlan? Vallyon azért adta-é az Isten az okos *Leleket*, ezt a' meg-betsülhetetlen drága Ajándékot nékiek, hogy azzal olly rabi főt baromi módon bánjanak, hogy az, a' maga Teremtőjének okos meg-esmérése, tiszteltetire és dicséretire magától alkalmas ne lehessen?

§ XXXIX. De azt mondják: Hogy ö-nékiek tellyes életekben annyi és olly nagy szükségekkel kell küszködni, olly fok és olly nehéz dolgokkal kell bajlódni, Eledeleknek, Öltözeteknek, Adajoknak és e' világi életre tartozó egyéb szükséges dolgoknak meg-szerzésében annyit kell foglalkozkodni, hogy épen nintsen ö-nékiek idejek az Olvasásnak meg-tanulására. De én azt kérde tőletek: Kicsoda *sententia* állított titeket olyan életnek nemére, a' mellyben a' ti

Lelketek javának és Idvességének munkálódására semmi időtök, módotok és alkalmatosságtok ne lenne? Vallyon a' KRISTUS-é, a' ki azt parantsolta, hogy félre-tévén addig minden világi szorgalmatosságtokat. Keressétek először az Istennek Országát és annak Igazságát, és mind azok meg-adattatnak néktek. Mát. 6: 33. A' KRISTUS-é, a' ki a' jobb részt választó Míriát, a' házi-dolgok körül szorgalmatoskodó Márthánál fellyebb betsülötte? És a' ki a' Léleknek gondját e' Világnak minden javainak, főt az egész Világnak eleiben tette, ezt mondván Mát. 16: 26. Mit használ valakinek, ha mind e' Világot meg-nyeri-is, ha az ő Lelke meg-büntette-tik? Vagy mitsoda váltságot adhat akárki-is az ő Lelkéért? Vallyon Szent Pál-é a' ki minden Keresztyéneknek azt parantsolja, hogy az oda-felvalókat keressék, a' hol a' KRISTUS legyen, az Istennek jobbján ülve, az oda-felvalókra viseljének gondot, és nem a' földiekre. Kol. 3: 1, 2. Vallyon az ISTEN bánt-é olly keményen veletek, hogy a' tanulásra semmi időtök, módotok és alkalmatosságtok ne lenne? Sőt inkább, az ISTEN a' Gyermekséget min-

mindenegyéb munkákra alkalmatlanná, a' tanulásra pedig leg-alkalmasabbá tette. Ha pedig azt, akármi okon elmulattátok; nem adott-é minden Esztendőben egy egész Telet, a' mellynek leg-nagyobb részét álomban, heverésben töltitek-el; nem adott-é minden héten egy Napot, a' végre, hogy félre-tévén minden külső világi dolgaitokat azt az egész Napot, egyedül a' ti Lelketek javának és Idvességének munkálódására fordítanátok? Ha már tsak azt az egy Napot adnátok-is a' Tanulásra, hát ha mind azt az időt, a' mellyet Játékban, Hívalkodásban, haszontalan Beszédben, minden munka nélkül-való Heverésben, szükségtelen Álomban, főt gonosz és tilalmas dolgokban töltötök-el, ha mondom mind azt az időt a' Tanulásra adnátok, nem lehetne-é ezt a' vastag tudatlanságot le-vetkeznetek? Minden igaz ok nélkül és hamissan mentitek tehát magatokat az időnek szükségváltával vagy telyes nem lételeivel, a' kiknek a' szükségtelen, főt gonosz és tilalmas dolgokra ennyi időtök vagyon.

§ XL. De talám nem érdemli-meg ez
D 4 a' mun-

a' munka, t.i. az *Olvásásnak meg-tanulása*, hogy azért valami költségetskét vagy fáradságot tégyetek. De én ismét azt kérdem tőletek: Mit nem tselekeztetek, hogy a' ti Testeteknek valamely könnyeb séget vagy alkalmasabb állapotot sze rezhessetek, főt fokszor, hogy va lamely gonofz kívánságtokat bé-tel lyel síthessétek, azt gondolván, hogy majd abban valami kedvességet vagy gyönyö rütséget találtok? Hát semmit sem kell-e tselekednetek azért, a' mivel a' ti Lel keteket valósággal gyönyörködtethet nétek; a' mivel azt az ISTENnek ditsé retire, tiszteletire, és az Idvességnek munkálódására alkalmasabbá tehetné tek? Soha nem kell-e ti-magatoknak abban a' *Törvényben* tulajdon felleveittekkel belé tekintenetek, a' melly szerént kel lene élnetek? Soha nem kell-e ti-ma gatoknak azt az *Utat* meg-néznetek, a' mellyen jártok, ha vallyön az az *Ut* az Égben-é vagy a' Pokolban vezet benne teket? Semmi munkátokat, fáradság tokat nem fajnáljátok az olyan dolgok ért, a' mellyek a' ti Lelkeiteknek sem mit nem használnak, főt leg-többször ártá-

ártanak; azonban leg-kissebb munkát és fáradságot-is fajnáltok azért, a' melly a' ti Lelketeknek leg-nagyobb javára, vi gafztalására és Idvességére szolgálna. Mindenféle életnek nemében azonnigye keztek, hogy azt, a' mennyire lehet, ti-magatoknak könnyebbé és alkalmato sabbá tehessétek; azonban arra elmé teket sem vetitek, hogy az ISTENnek es méretire, ditséretire és tiszteletire, és a' ti Idvességteknek munkálódására al kalmatosabbak lehessetek. Nintsen ol lyan külső Mesterség ezenn a' Világon, a' mellyben az ember tudós Mesternek tarthatná magát, vagy a' mellyben ból dogúl elő-mehetne, ha annak gyakorlá sának módját és *reguláit* nem tudja. E gyedül a' leg-nehezebb Mesterségben, t.i. az Idvességnek munkájában tartjá tok-é tehát ti-magatokat minden tudo mány nélkül tudós Mestereknek; egye dül abban reménylitek-é, hogy a' leg mélységesebb tudatlansággal-is bóldo gúl elő-mehettek, és a' kívánt véget, t.i. az Idvességet okvetetlen el-érheti tek? Oh minden Képtelenségeknél na gyobb Képtelenség!

XLI. Nintsen-is egyéb mód ennek a' fíralmas kárnak ki-pótolására, hanem egyedül az *Isten' Beszéde* közönséges hirdetésének *Hallgatása*. De ez-is melly igen híjános és csak-nem egészen elégtelen legyen, könnyű meg-ítélni, ha ugyan vól-taképen meg-gondolja valaki: (1.) Melly-igen *gyenge és erőtelen* legyen az ember-nek elméje, még a' sokszor olvasott és hallott dolgoknak-is meg-fogására és meg-értésére, kivált ha azok Lelkiek, fontosok és valóságosok, minéműek az *Idvességnek* minden *Titkai*. Az *Írástuda-tlanok* pedig többnyire a' vastag testi dolgok körül foglalatatoskodnak, azok-ban gyakorolják magokat, a' külső ér-zékenységek által vészik észre, és azok szerént szokták meg-ítélni a' dolgokat, a' Lelki dolgokról-való tiszta elmélke-désre, a' mellyek tsupán csak elmével értetnek, és Lelkiképen ítéltetnek-meg, nem szoktatják magokat, és így leg-több-ször úgy vagyon benne a' dolog, a' mint Szent Pál Apostol mondja, hogy a' *Lelkes-ember meg-nem foghatja azokat, a' mellyek az Istennek Lelkéjei, meg sem tud-hatja azokat, mert a' Léleknek ereje által*

ítél-

ítéltetnek-meg. IKór. 2: 14. (2.) Tud-juk melly *idegen* legyen természettel az embernek Lelke az Isten' Beszédétől, azért mert annak törvényei és parantsola-ti az embernek természeti indúlattal és kívánságival többnyire egyenesen el-lenkeznak. A' mitől pedig az ember természettel idegen, bizonyára rendki-vül-való nagy erőlködés kívántatik ar-ra, hogy annak meg-fogásában, meg-értésében és meg-tartásában boldogul elő-mehessen. Még a' valóságos igaz Hívekben-is, a' kik az Isten' Beszédé-nek mind olvasásában mind hallgatásá-ban szorgalmatosan gyakorolják mago-kat, fok ideig fen-tart ez az idegenség, úgy hogy: *Gyönyörködnek ugyan az Isten' Törvényében*, de csak a' *belső ember sze-rént*. Róm. 7: 22. Hát a' földi és tes-ti dolgokhoz szokott, Lelkére nézve-is csak nem Testté változott ember, hogy-hogy gyönyörködhetnék az Isten' Be-szédében, hogy-hogy vehetne tapasztal-ható epülést az idvességos Tudomány-ban, a' ki egy részről *Írástudatlan*, más részről pedig a' Világban és a' világiak-ban egészen bé-merült? Ide járul (3.)

Az embereknek *Restsege*, *Ritkasága*, és *Figyelmetlensége* az ISTEN' Beszédének hallgatásában, a' melyet minden ki-gondolható mesterséggel és eszközökkel-is alig ferkenthetnek fel a' Tanítók a' hallgatásban való figyelmetességre és foglalkoztatosságra. Az ISTEN' Beszédét igazán szerető Emberek elméje-is fokszor akarhatja ellen, mikor észre sem veszi, el-ragadtatik a' tétovázó gondolatoktól, hát az-é, a' ki különben-is rest, figyelmetlen és kedvetlen a' hallgatásban? Adjuk hozzá (4.) az emberi elmének természeti *Feledékenységet*, a' melly, még a' fokszor olvasott és hallott dolgokat-is idővel többnyire el-felejtí. Mennyi eszközökkel kell segíteni a' tanuló Embereknek az ő elméjének *Feledékenységet*? Mennyi jegyzéseket és ki-írásokat kelletik tenni, hogy az olvasott és hallott dolgokat jövőndő haszonra meg-tarthassák? Hát a' kik az ISTEN Beszédének hallgatása után mindjárt a' világi dolgokban elegyednek, mindjárt más dolgokra, még pedig fokszor azokkal a' melyeket az ISTEN Beszédéből hallottanak egyenesen ellenkezőkre adják elméjüket, kérlek mit tarthat-

hatnak-meg abból jövőndő haszonra? Annyival-is inkább, mivelhogy az embernek Elméje, a' Lelki és az Idvességre tartozó dolgokra nézve olyan mint a' *Ritka-fruta*, a' melly csak a' nagy gazokat és darabos korpákat fogja-meg, a' vékony tisztalíztet pedig által-botsátja. Így vagy on bizonyára a' dolog az ISTEN' Beszédének hallgatásában. Hamar meg-fogják, sőt ugyan kapva kapják az emberek, ha mi vastag világi dolgot, vagy valami külső História-t talál a' Tanító elegyíteni az ISTEN Beszédének prédikálásában, de az Idvességre tartozó fundamentumoz Igazságokat, a' *Dolognak gyökerét* és valóságát fülök mellett el-botsátják. (5.) De bizonyára a' Sátán sem mulat-el semmit a' maga részéről, hogy az ISTEN Beszédének hallgatását az emberekben haszontalanná tesse. *Eljő a' Gonosz*, azt mondja Idvezítő URunk, és el-kapja a' *Magot*, a' melly a' *szívben vettetett vala*. Mát. 13: 19. Ha már mind ezeket a' gátokat és akadályokat meg-gondoljuk és öfzve-summáljuk, bizonyára könnyen által-láthatjuk, melly tsekély, homályos és fundamentum nélkül-

kül-*való* Tudomány lehet az, a' mellyet az *Irástudatlanok*, az ISTEN Beszédének közönségesen *való* hallgatásából szerezhetnek magoknak.

§ XLII. De nem csak ez a' gonosz vagyon még ebben a' fogyatkozásban, t. i. az *Irástudatlanságban*, hogy az ilyen embereknek *igen tsekély, homályos és fundamentum nélkül-*való* Tudományok lehet az Idvességnek dolgában*; hanem vagynak ezen kívül még többek és nagyobbak-is, a' mellyek amaz elsővel egyben-köttettek ugyan, és természet szerént abból folynak, de igen veszedelmes következéseket vonnak magok után, ugyan-is: Tsak azt tudhatják és hihetik az *Irástudatlanok* az Idvességnek dolgában, a' mit az ő Tanítóiktól vagy másoktól hallanak és tanulnak. E' pedig mennyi része lehet annak, a' mit az Idvességre tudni és hinni, kíváltképen tselekedni kellene, azokból a' mellyeket mindjárt mondék könnyű meg-ítélni. Ugyde azt sem hiszik mind, sokkal inkább nem tselekeszik és nem élnek a' szerént, a' mit az Idvességnek dolgaiban tudnak. Hát ha már a' sem elégséges az Idvességre a' mit

a' mit tudnak és hisznek, sokkal inkább nem elégséges az, a' mit tselekesznek. Ezen kívül valamit az *Irástudatlanok* az Idvességnek dolgaiban tudnak és hisznek, mind azt csak emberektől hallották és tanulták, és így az ő Hitek tulajdonképen és igazán szólva tsak embereknek tanúbizonyságán fundáltatik. Igaz ugyan, hogy az emberek a' Szent Irással szokták bizonyítani az ő Tudományokat. Ugyde mindenek azzal bizonyítják. Mímodon különbözteti már meg az *Irástudatlan* az ISTENnek tanúbizonyságát az embereknek tanúbizonyságától, ama' jó Pásztornak a' JÉsus KRISTUSnak szavát a' Béresnek vagy a' Farkasnak szavától? Mímodon mondhatja-e Sz: Pállal, Hitbéli tellyes bizonyossággal mindazokról valamellyeket hiszen: *Tudom kinek bitem?* 2 Tim. 2: 12. Kiváltképen ha meg-gondoljuk, hogy a' mélységes tudatlanságban lévő emberek (minémüek többnyire az *Irástudatlanok*, és a' minémüekre én-is itt leg-egyenesebben tzelezok) fok dolgokat hisznek, avagy tsak gondolják hogy hisznek, a' mellyeket ők, soha jól és igazán meg-nem érttettenek. És így, ám bátor

bátor úgy hiddjék-is ök azokat, mint a' mellyek nem embereknek, hanem az ISTENnek Beszédében fundáltattanak, lehetetlen mindazáltal, hogy azoknak fundamentuma az ISTENnek tanúbizonysága légyen.

De vagynak a' Szent Irásban parantsolatott olyan el-múlhatatlan Keresztyéni Kötelességek, a' mellyeket az *Írástudatlanok* magoktól és magok által végben nem vihetnek. P. o. Egy el-múlhatatlan Kötelessége a' Keresztyén embernek, hogy *ne hiddjen minden Léleknek, hanem meg-próbálja a' Lelkeket, ha Istentől vagynak-e?* 1Ján. 4: 1. *Hogy próbálja meg magát, ha vagyon-e a' Hitben.* 2Kör. 13: 5. *Hogy minden ember a' maga értelmé felől bizonyos légyen; t. i. a' dolognak jósága és igazsága felől meg-győzertett Lelki-esmérerbéli bizonyossággal.* Róm. 14: 5. De mimódon víszí-végben az *Írástudatlan* magától és maga által mind ezeket, a' ki a' *Régulát* és a' *Próbakövet* munkában venni, a' maga hasznárra fordítani nem tudja és azzal nem élhet? Ofzrán, mennyik a' Testnek, e' Világnak és az Ördögnek kísértetei? Mennyik a' Lé-

a' Léleknek bajai, sebei és nyavalyái, a' mellyeket néha éreznek ugyan az emberek, de magok sem tudják hanyadán vagnak, miben áll, vagy mitsoda okból származott, fokkal inkább nem tudják, mitsoda orvosságot kívánna az ő nyavalyájok? Mennyik akár a' meg-vesztett Természettől, akár a' rosz Nevelésből származott, akár a' rosz Szokásból, akár a' rosz Példáknak követéséből bevett és az emberben meg-rögzött bűnök, a' mellyeket a' vastag tudatlanságban lévő emberek soha észre nem vésznek és meg-nem esmérnek magokban, vagy ha észre vésznek-is, azoknak mérges és károhozatos vóltokat nem látják-által valójában, és így, sem nem bánkodhatnak rajtok, sem meg-nem térhetnek belőlök?

De ha semmi egyéb gonosz nem volna is ebben a' fogyatkozásban, t. i. az *Írástudatlanságban*, elég nagy, főt felettébb is nagy maga ez a' *Tudatlanság*. Mert jól lehet némelleyekben kissébb, némelleyekben nagyobb és vastagabb, némelleyekben türethetőbb, némelleyekben el-szenvedhetetlen, de ugyan csak mindenekben igen nagy, és az Idvességnek dolgában felet-

te-igen akadályos. Mert az *Irás* tudatlan, akárki legyen az, soha sem érti olly tisztán a' maga Vallását, soha sem tudja olly igazán és világosan az Istennek Akaratját, a' maga Kötelességét, és az ő Lelkének állapotját, a' miképen tudni kellene, és tartozó Kötelességében állana; mert mindenkor tisztábban, igazabban és világosabban érthetné és tudhatná mind ezeket, ha az Istennek Beszédét nem csak hallaná, hanem olvasni-is tudná. A' Tudatlanság az Idvességnek dolgában soha jót nem szül. Bizony Szent Pál Apostol a' Pogányoknak minden büncit a' Tudatlanságnak tulajdonítja, annak, hogy az ő elméjük meg-homályosodott és el-idegenült az Isteni lélettől az ő benne való tudatlanság miatt. Éfés. 4:18. És a' Pogányságnak állapotját ugyan Tudatlanság idejének nevezi. Tsel. 17:30. A' melly annál gyalázatosabb és kárhozatosabb már ma a' Keresztyéneknek, mennél bővebbek és könnyebbek ő-nálok az Idvességnek Eszközei. Mert kérlek, ugyan mitsoda dolog? A' tellyes szent Írásból egy Mondást vagy egy Sz: Írásbéli helyet nem tudni a' Keresztyén embernek. Tud

az

az Ördög, mert mikor az Isten' Fiját kísértette, akkor-is a' Szent Írást *citálta*. Még sem dorgálta-meg azért ötöt Idvezítő URunk, jóllehet hamisan, és el-tsonkázva *citálta*, hanem inkább ugyan azon Szent Írásból tázfolta-meg, a' Sátánt-is arra igazította yiszfza. Imé a' Sátán legalkalmasabbnak gondolta a' Szent Írást a' maga tzeljára, t.i. az Isten Fijának kísértésére. Az Isten' Fija ellenben legalkalmasabbnak tartotta, meg-is bizonyította ollyannak lenni a' Sátánnak meg-idegenítésére. De sok ezernyi-ezer Keresztyének nem tudnak, nem-is akarnak éle élni a' magok Lelkének idvességére. Mitsoda dolog? Tellyes életében a' Keresztyén Embernek, tulajdon szemeivel egyszer belé nem tekinteni az Isten' Törvényében, abban a' Törvényben, a' melly szerént kell ő-néki élni és meg-ítéltetni, idvezülni, vagy örökké el-kárhozni: Mit kíván az Isten ő-tőle, mit kell ő-néki selekedni az Idvességre, azt mindenkor a' mások szájából várni: Mitsoda uton ár ő, a' Mennyországnak-é vagy a' Pótolnak után, vagy tellyességgel nem tudni, vagy róla szüntelen kételkedni, vagy mások-

másoktól kérdeni és tudakozni, azt kér-dem: Mitsoda gyalázat főt mitsoda kár-hozat a' Kereftyén Embernek? A' ki ha akarná maga mind ezeket tudhatná és végben-vihetné.

Távoly légyen ugyan én tölem, hogy minden *Írástudatlanokat* azon egy rend-ben és karban helyheztessek, annyival-is inkább, hogy valakit csak azért, hogy *olvasni nem tud*, az Idvességnek remény-ségéből ki-rekeszszek; de azt el-mon-dom: Hogy véghetetlenül több és na-gyobb akadályok vagynak ő előttök az Idvességnek útában, mint azok előtt, a' kik olvasni tudnak, és az ISTEN Beszé-dének mind *Olvadásában* mind *Hallgatásá-ban* szorgalmatoson gyakorolják magokat,

§ XLIII. De már azok kétszeresen vét-keznek, és semmi jót sem reményleni, sem mondani nem lehet felőlök, a' kik magok-is *Írástudatlanok*, az ő *Magzatjai-kat*-is hasonló *baromi tudatlanságban ne-velik*. Mert ha már magok akármi okon el-múlatták a' tanulásnak idejét, vagy ha szígyenlik magokat reá-adni, vagy ha már alkalmatlanoknak gondolják mago-kat reája, miért lehetnek az ő tulajdon

Mag-

Magzatjaik ellen ilyen kegyetlenek, a' kik szintén most vólnának a' tanulásra leg-alkalmasabbak? Miért hagyják, főt miért vetik őket szántszándékkal en-nyi szövevények és illy nagy akadályok közzé az Idvességnek dolgában? Nem tudjátok-é irgalmatlan Szülék, hogy a' ti Magzatitokat bűnben fogadtátok, bűnben hoztátok erre a' Világra, és hogy azok *természettel haragnak fiai*. Éfés. 2:3. Hát vallyon abban a' firalmas állapotban kellene-é őket hagyni, vagy az illyen rosz nevelés által a' bűnben még jobban-is meg-erössíteni? Sőt inkább azt a' bűnös természet, a' melyet ti töle-tek vettetek, a' szorgalmatos tanítás és taníttatás által nem kellene-é belőlök lassan-lassan ki-kopátsolni? Ha a' ti Magzatitokat tüzi vagy vízi veszede-lemben látnátok, nem ragadnátok-é ki? Hát a' mikor a' Bűnnek özön-vizében bé-merülve, és az ISTEN haragja Tüzeinek közepiben lájátok vallyon nem szánjá-tok-é? Nem féltetek-é, hogy ti léstetek az ő haláloknak és kárhozatjoknak okai, és hogy ezek a' ti Magzatitok magok fog-nak titeket az utolsó Napon az Itélő-Bi-

ró

ró előtt vádolni? Ezek léfznek a' ti fejeiteken örökké égő *óhíhatatlan* úszögök. Ezek mondatják akkor, de bizonyára igen későn ti veletek: *Boldogok a' meddők, és a' méhek a' mellyek nem születtek, és az emlők, a' mellyek nem szoptattak.* Luk. 23: 29.

§ XLIV. Szántszándékkal és akaratjok szerént vétkeznek ez ellen a' Keresztyéni Kötelesség ellen magokra nézve azok, a' kik jóllehet tudnak olvasni, mindazáltal az ISTENnek Beszédét vagy igen ritkán, vagy soha nem olvassák, annyival is inkább arról nem elmélkednek, és az ő Lelkeknek állapotját a' szerént meg-nem vizsgálják. Szörnyű és rettenetes bünt tselekesznek ezek, ugyan-is: Mitsoda háládatlan főt okralan Fiú vagy Leány volna az, a' ki az ő Attyának Testamentumát tellyességgel olvasni nem akarja? A' Szent Irás ISTEN Szövetségének Beszéde. Mitsoda Szövetséges Fél az, a' ki a' Szövetségről ki-adott Levelet olvasni nem akarja? Nyilvánágoson azt bizonyítja azzal, hogy ő-néki semmi része nintsen abban a' Szövetségben és annak javaiban. Mitsoda szorgalmatos gondja volt az ISTENnek a' maga Beszédé-

re

re Világ kezdetitől-fogva, hogy azt e' világi dolgoknak minden változási és viszontagsági között, a' leg-kegyetlenebb Űldözőknek dühössége ellen-is, a' kik annak el-törlésére minden mesterségeket meg-vetették, és tellyes erejüket el-fzánták vala, megőrizze, a' mi számunkra megtartsa, és minékünk kezünkben adja? Azt azért, a' mire magának az ISTENnek ily szorgalmatos gondja volt, a' miért ennyit tselekedett ily kevésre betsülni, főt egészen meg-útálni, nem meg-menthetlen kárhozatos Háládatlanság-é? Bizony külömböző indulattal viseltetnek a' régi Keresztyének az ISTEN' Beszédéhez. Mert a' mikor az Űldözők, mint a' többek között *Diocletianus Római Pogány Tsászár* idejében, egyenesen és egyedül azonnyígykeztenek, hogy a' Sz: Irást a' Keresztyéneknek kezeiből ki-vehessék, és végképen el-törölhessék; készebbek vóltanak minden kínokat, főt a' Halált-is el-fzenvedni, hogy sem mint a' Szent Irást az Űldözőknek ki-adni. És a' kik vagy a' félelemtől, vagy a' kínoktól, vagy más egyéb októl meg-gyöztetvén, ki-adták a' Szent Irást az Űldözők-

dözöknek, az olyanokat gyalázatos névvel *Traditorok*nak hívták, és Kesztyéneknek többé nem tartották. Ezt tselekedték a' régi Keresztyének az ISTEN Beszédéért, de a' mostaniak fajnálják az Isten ketszín költségen-is magoknak meg-szeretni, és ha kiknek kezekben vagyon-is, nem szánják a' pornak és a' molynak eladásul adni. Szörnyű *Jaj* kiáltott régen Idvezítő URunk a' *Fariséusok*nak azért, hogy el-vették a' Tudománynak külsőt az emberektől, magok nem mentek-bé, a' kik bé-akartak volna menni azokat-is meg-tiliották. Luk. 11: 52. Hát a' kiknek kez-
 zekben vagyon ez a' Tudománynak külsője az ISTENnek élő és örök Életet adó Beszéde, de ők azzal nem élnek, hanem útálattal félre-tézik, és szántszándékkal kezeiből ki-vetik, kérlek mitsoda *Jaj* ra menendők?

§ XLV. Hasonló veszedelmes és káros hozatos dolog az ISTEN' Beszédéről való *Elmélkedésnek*, és a' Lélek' állapotjának a' szerént való Meg-vizsgálásának elmulatása-is, ugyan-is: Világos és természetben fundáltatott dolog, hogy az ilyen magános *Elmélkedés* nélkül,

ha senki az ő Lelki állapotjának valóságos esméretire nem juthat. Mert mivel az ISTENnek Beszéde az ember életének változhatatlan *Regulája*, az Idvességnek egyenes és egyenetlen egy Utja; ha ki már az ő életét ezzel a' *Regulával* gyakran egyben nem veti, a' szerént a' maga Lelkét ottan-ottan kérdőre nem vészi, lehetetlen hogy tudja, vallyon ő a' *Bűn*gek vagy a' *Kegyelemnek* állapotjában van-e, a' *Mennyországnak* vagy a' *Pórnak* útján jár-e, és mennyire ment már az utaknak egyikén vagy a' másikon? És akármellyik útban vagy állapotban legyen, sem a' *rosszat* el-nem hagyhatja, sem a' *jóban* elő nem mehet, nem tudván hanyadán legyen az ő Lelki állapotja.

XLVI. Csak kevés ideig kételkedni-is az ISTEN' *Kegyelméről* és az Idvességről, szörnyű és el-szenvedhetetlen gonosz, a' miképen meg-tettségéből tusakodásokból és gyötrelmekből, a' melyekben e' miatt foka-
 nek az emberek, mind egészséges-
 okban, mind pedig kíváltképen a' ha-
 lhoz közelítvén. Hát az egész életet
 E ilyen

ilyen bizonytalanságban tölteni-el, oh boldog ISTEN mitsoda szörnyű állapot! Igy vagyon pedig dolgok kiváltképen azoknak, a' kik nem vetették ugyan -el egészen az ő Idvességeknék gondját, de ingyen sem tselekefzik mind azt meg, a' mi annak bizonyossá-való tételére meg kívántatnék. Hallják szüntelen vagy olvassák az ISTEN Beszédében a' Poklot és a' Mennyeországot, gondolkodnak-is néha-néha róla, tudják-is némínémüképen mitsoda legyen mind egyik mind másik avagy csak bizonyosok felöle, hogy a' Pokol örökké-való kínoknak és gyötrelmeknek helye, a' Mennyeországot pedig örökké-való Boldogságnak és Ditsőségnek hajléka; de nem tudják mellyik léfzen ezek közzül nem sokára az ő részek és örökségek, és így, nem tudom mitsoda vakmerő testi bátorsággal vagy lelki gondatlansággal vagy csak szereztsére élnek, vagy szüntelen a' félelem és reménység között haboznak. Ha a' Poklot gondolják, nem lehet hogy ne irtózzanak tőle, ha a' Mennyeországot azt ismét reménylik és kívánják, de sem ezt nem ígérhetik bizonynyal magoknak sem

sem arra nem határozhatják-meg egészen magokat. Vagyon-émáré' Világon ennél nyomorultabb és gyötrelmesebb állapot?

§ XLVII. Tudom ugyan, hogy nem kevesebbek ezeknél az ollyan *Profanus* hitetlenek, a' kik sem az ISTENTől, sem az Idvességről, sem a' kárhozatról soha nem gondolkoznak, hanem születésektől-fogva halálokig csak a' Test és a' test dolgok körül foglalatoskodnak, úgy mint a' *Barmok*, nem úgy mint *okos emberek*, sokkal inkább nem úgy mint *lelkesítettek*, és így nem tsuda, ha baromi főt ördögi módon halnak-meg. De en most egyenesen nem az ilyenekre szélózok, hanem inkább azokra, a' kik

Gondolkoznak ugyan néha-néha magokról, és az ő Lelkeknek jelen-való és örvendő állapotjáról, de egy részről igen ítán, más részről igen gyengén, műőben, és így minden haszon nélkül. Teljes életék e' világi dolgok körül idefőla fel's alá-való kapdosásban telik-el, minden idejüket vagy az ő szükséges dolgaikra, vagy a' kedvesekre és a' testet gyönyörködtetőkre fordítják, úgy hogy chezképest, az egy közönséges Isteni-

Tízfélezen kívül, (az-is pedig mely fi-
keretlen, fovány és nyavalyás legyen
meg-tettség az életből) alig lehet meg-je-
gyezni, és számban sem méltó venni, a'
mit a' Lélek' Idvességének munkálódá-
sára adnak.

§ XLVIII. A' világi szorgalmatossá-
goknak fokaságával, szükséges és el-ke-
rülhetetlen vóltával mentik ugyan az
emberek rendszerént magokat, és azt
gondolják, hogy ha ezt a' mentséget az
ő vélekedések szerént igazán bé-felelhe-
tik, már azzal egészen ki-elégítették az
ISTENT és a' Lelki-ésméretet, egy szava-
fintsen ellenek. De én azt mondom
hogy ezzel a' mentséggel nem hogy meg-
igazítanak az emberek, főt inkább még
fokkal bünösebbeké téstik magokat.
Mert vagyon-e valahol e' Világon olyan
szükséges és kényszerítő szorgalmatosság,
a' mellyet a' Lélek' Idvességével egyben
hasonlítani, nem hogy annak eleiben le-
hetne tenni? Bizonyára *Egy a' szükség*
dolog. Luk. 10: 42. Ehez képest minde-
nek szükségtelenek, avagy csak ingye-
sem olly szükségesek mint ez. Nem szük-
ség hogy én *Gazdag* légyek, nem szük-

ség hogy *Egészes* légyek, főt a' sem szük-
ség hogy *Éljek*, de mivelhogy halhatat-
lan Lelkem vagyon, el-múlhatatlanké-
pen szükség hogy *Idvezüljek*. Ezen ki-
vül nehezen hihetem-el, hogy volna ol-
lyan szükséges és kényszerítő világi szor-
galmatosság, a' melly, nem mondom egy
Észrendeig, nem mondom egy Hónapig,
de csak egy egész nap-is annyira el-fog-
lalná az embert, hogy csak egy szempil-
lantást se engedne nékie az ő Lelkéről
és annak Idvességéről-való gondolko-
zásra. De melly hijában-való és hamis
légyen az embereknek ez a' mentsége,
világoson meg-tettség: Mert még a' leg-
szorossabb és leg-szorgosabb világi szor-
galmatosságokban-is vagyon idejek egy-
éb ollyan dolgokra, a' mellyeket ha reá
kérdetnének, magok-is szégyenlenének
az Idvességgel egyben hasonlítani, nem
hogy annak eleiben mernének tenni. De
bár csak ennek a' mentségnek igaz ér-
telmét gondolnák-meg az emberek, a'
melly bizonyára nem egyéb, hanem épen
annyi, mintha ezt mondanák: Nagyobb
énnékem a' *Test*, e' Világ és e' világi *Élet*,
mint a' *Lélek*, az *Idvesség* és az *Örök-élet*.

Lehet-e már ennél képtelenebb meentséget gondolni vagy elő-hozni? Lehet-e a' józan Okosságnak, az ISTENnek és az ISTEN Befzédének egyenesebben ellene mondani? Vallyon a' végre adta-e az ISTEN az embernek az életet, hogy azt egészen a' *Testre*, és annak vagy haszná-ra vagy kedve keresésére fordítsa? Sőt inkább nem a' végre-e, hogy *mind Testében mind Lelkében az Istent ditsóttse*, és a' maga Idvességet félelemmel és retteggéssel munkálódja?

§ XLIX. Erre pedig melly szükséges, hasznos, és majd minden egyebeket magában foglaló segéd és eszköz legyen a' *Szent Irás Olvasása* és arról-való *Elmélkedés*, azokból a' mellyeket eddig mondtam, úgy látszik énnékem ki-tetszik világoson. Mert akár az ISTENnek Akaratját és a' maga életének *Reguláját* kívánja az ember meg-tudni, honnan tudhatja azt meg igazabban és világosabban, mint a' Szent Irásból? Akár bűneiből meg-térni, és az Idvességet kívánja elérni, hol találja annak útját és módját igazabban le-írva, mint a' Szent Irásban? Akár az ő Lelkének állapotját kívánja

meg-

meg-esmérni, honnan esmérheti azt meg igazabban és világosabban mint a' Szent Irásból? Akár a' Jó-tselekedeteket követni, a' Bűnöket pedig kívánja kerülni, hol talál arra tökéletesebb Példákat, igazabb *Regulákat*, fontosabb, erősebb és hathatósabb Indító-Okokat, mint a' Szent Irásban? Akár valami jó és igaz dolgot kíván tanulni, honnan tanulhat jobbakat, szentebbeket és igazabbakat, mint a' Szent Irásból? Akár valamelly drága és ditsőséges dolgokról kíván elmélkedni, hol talál drágábbakat és ditsőségesebbeket mint a' Szent Irásban? Vagyon-e drágább és ditsőségesebb dolog az ISTENNél, az ISTEN munkáinál és Tökéletességeinél? Ezeket pedig nem csak minden levélen, hanem majd minden Versben és Sorban találja a' Szent Irásban. Akár kintset gazdagságot kíván magának gyűjteni, hol talál állandóbbat és valóságosabbat mint az ISTENben, az ISTEN' Országában, és így a' Szent Irásban? Akár Izegénységét kívánja enyhíteni és türethetőbbé tenni, ott találja a' leg-alkalmasabb eszközt, t. i. a' *Kegyeséget* és a' *Maga forrával-való meg-elégedést*

E 4

a' Sz.

a' Szent Irásban. Ott találja a' minden
 fehéreknek és fülködőknek kintse
 Tárházát, a' Madaraknak, Vadaknak,
 az éh Holló-fiaknak el-fogyhatatlan élé-
 házát, az ISTENnek Gondviselését: A-
 kár únmát, búvát bánatját kívánja el-
 űzni, hol találhat hűségesebb, igazabb
 és barátságosabb Társakat és Társalko-
 dást, mint a' Szent Irásban? Akár szo-
 morúságában keres vígasztalást, hol ta-
 lálhat igazabb Vígasztalót és hathatósabb
 vígasztalást, mint a' Szent Irásban? Akár
 nyavalyájában keres Orvosságot, hol
 találhat közelebb-valót és hasznosabbat,
 mint a' Szent Irásban? Akár bádjadat
 elméjét és testét kívánja meg-újítani, hol
 találhat kedvesebb és egyfzersmind ár-
 tatlanabb mulatságot, mint a' Sz: Irás-
 nak Olvasásában? Akár valóságos munká-
 ban kívánja magát foglalni és fárasztani,
 miben foglalhatja és fáraszthatja ma-
 gát szentebb és kegyesebb, fontosabb
 és valóságosabb munkában, mint a' Sz:
 Irásnak izorgalmatos Olvasásában és
 Visgálásában? Akár a' munkától meg-
 fáradni és az időt kívánja töltetni, mivel
 töltheti ártatlanabban és egyfzersmind

hasz-

hasznosabban, mint a' Szent Irásnak Ol-
 vasásával? Ha álomra akarja magát ad-
 ni, mivel alhatik-el tsendesebben és ke-
 gyesebben, mint az ISTENről és az ő Be-
 fzedéről-való gondolkozással? Ha ál-
 mából fel-serken, mire vetheti leg-első-
 ben elméjét, mivel nyithatja-meg Istene-
 sebben az ő száját, mint a' Szent Irás-
 nak szavaival? Mikor meg-hal, mivel
 ajánlhatja bátrabban és nagyobb bizoda-
 lommal az ő Lelkét az ISTEN' kezében,
 mint magának a' KRISTUSnak, vagy más
 Szent Embereknek a' Szent Irásban lévő
 mondásával?

§ L. Oh mitsoda álmélkodásra, mi-
 tsoda panaszolkodásra és meg-firításra,
 főt mitsoda kárhoztatásra méltó dolog
 tehát, hogy a' Keresztyének leg-nagyobb
 részént, illy restek és idegenek, főt
 fok ezerek magoktól tellyességgel tehe-
 tetlenek erre a' hasznos, Szent és Idves-
 séges munkára! Kitsoda ne tartaná tsú-
 fos, főt gyalázatos és otsmány dolog-
 nak, ha valaki valamelly Mesterségre
 adván, nem tsak, hanem abban a' Mes-
 terségben tudósna tartván magát, még-
 is annak gyakorlásának módját és regulá-

it nem tudná, jóllehet ha tudja-is, az a' Mesterség ötöt nem idvezíti, ha nem tudja-is kárhozatra méltóvá nem teszi? És ímé a' Keresztységben született, mindjárt a' Kereszttségben arra meg-esküdtött emberek, épen nem tartják gyalázatnak a' KRISTUS' Törvényeit és Tudományát, és a' magok életeknek *Regulát* nem tudni, jóllehet azoknak tudása és megtartása tsalhatatlanul idvezitené őket, nem tudása és el-múlataása pedig, el-kerülhetetlen kárhozatot von az ő fejekre.

Melly-igen kapnak az emberek az újságon és a' ritkaságon, niatsen olyan alávaló, együgyű és tudatlan ember, a' ki azt, ha hírévé esik ne kívánná meg-tudni mitsoda legyen vagy miben álljon, főt a' leg-alábbvaló és leg-heverőbb emberek szoktak afféléken leg-inkább kapdosni. Hát mimódon vágyon, hogy ugyan ezen újságon kapdosó kívánság nem tsiklandoztatja a' Kereszttyén emberek elméjeket, a' kik jól tudják, a' vagy tsak mondják hogy tudják, hogy a' KRISTUSnak Tudománya, nem valamely meszfze földről, nem-is valamely kétséges hitelű embertől, hanem maga-

tól

tól az ISTEN' Fijától az Égből hozatott Újság és Ritkaság? Miért nem gondolkoznak ilyen formán magokban? Bizonyára szükség, hogy nem tsak új, hanem tsudálatos és ditsőséges Tudomány legyen az, a' mellyet hogy tudtokra adna az embereknek, az a' ki ISTEN volt Emberré lett, az a' ki az Atyának kebelében lakott az Égből a' földre lé-fzál-lott. Szükség hogy akár mi legyen, de nem minden embereknek szájában forgó köz-hír, nem-is minden úton és út-félen találtatható dolog legyen az, a' mellyet ennyi fok bölt *Philosophusok*, ennyi fok ditsőséges *Próféták* után, maga az ISTEN' Fija hozott e' Világra. Miért hogy itt nem kívánnák meg-tudni, meg-vizálni és végére menni mindeneknek? Annyival-is inkább, mivelhogy olyan Tudomány ez, a' melly leg-nagyobb Tsudát tselekedett ezenn a' Világon, mert e' Világnak minden Böltseinek minden bölttéségét egyszeriben meg-bolondította, és a' mit femmi *Philosophusok*nak bölttésége, femmi *Tyrannusok*nak kegyetlensége végben nem vihetett, ez a' Tudomány minden erő és kényszerítés

E 6

nél-

nélkül végben-vitte, hogy ennyi Országokat, Népeket és Nemzetségeket kevés idő alatt, a' KRISTUSnak járma alá vetett.

Nem-is fűükség pedig, hogy mélységes és fokféle Tudományokkal fel-készülve járúljon az ember ennek meg-tudására. Együgyű és mindenektől kitelhető készület kívántatik ide. Tsak légyen kegyes és kész, kiváltképen az ISTEN' félelmével fel-ruháztatott Lelke, tsak légyen tanítható és tanulni kívánó, már fokra ment a' KRISTUS Tudományában. Maga ez a' Tudomány, vagy ennek *Authora* ad Szent Lelket nékie, a' ki *meg-tanítja őtet, és vezérli minden Igazságra.* Ez a' Lélek pedig senkivel nem közli készebben és örömeztebb magát, a' maga munkáját és oktatását, mint az együgyű és Istenfélő Lélekkel.

Az emberi Mesterségek és Tudományok, fokszor a' *Reguláknak* fokságával, homályos és nehéz-voltával el-rettentik és el-idegenítik magoktól az embereket: Nem-is születtek mindenek mindenekre, nem-is alkalmasok mindenek minde-
nekre, de a' KRISTUS Tudományának tanulására mindenek alkalmasok. Le-
botsát-

botsátkozik ez a' kegyelmes Doktor a' *kis Gyermek*ekhez-is, és azoknak gyengeségéhez alkalmaztatja magát, *öleiben vé-
szli, meg-áldja őket, nekik igérte a' maga Országát.* Márk. 10: 14-16. Deismét úgy bánik a' Gyermekekkel, hogy a' leg-Bőltsebbeknek-is tsudálatos légyen. A' KRISTUSnak Tudománya a' Tudatlanoknak együgyű, a' Bőltseknek mélységes. *Olyan Tenger, a' mellét a' Gyermek-is meglábolhat, de az Élőfánt-is meg-úszhat.* Sőt mennél többre ment valaki ebben a' Tudományban, annál többet talál benne tanulásra és vizsgálásra méltót.

Mindenféle idejű, mindenféle nemű, mindenféle állapotú emberek alkalmazatosok erre, tsak hogy akarjanak. Nem közönségesebb ennek a' Napnak világossága minden emberekkel, mint a' KRISTUSnak Tudománya minden Kereszttyénekkal. Sőt bár ne tsak a' Kereszttyének, hanem a' Pogányok és a' *Török* is ol-
vashatnák azt. Mert bizonyára leg-első *gradus* a' Meg-térésre, a' KRISTUS Tudományának meg-esmérése. Nevetnek bátor és tsúfolnak fokban, tsak hogy nemel-
lyek nyerettnének meg a' KRISTUSnak.
E 7

nak. A' földi Királyok fokszor nem ok nélkül titkolják-el az ő Tanátsait, de a' KRISTUS az egész Világon, minden Teremtésnek parantsolta hirdetni az ő Évangéliomát. *Mát. 28: 19. Márk. 16: 15.* Nem olly titkos dolgokat tanított a' KRISTUS, melyeket csak némely kevés emberek és a' leg-böltsebbek érthetnének-meg. *A' Fő-Emberek közsül, és a' Fariséusok közsül, az egy Nikodémuson kívül senki nem hitt vala még akkor ő benne, a' mikor a' Község, melly a' Törvényt nem tudta, meg-esmérte az ő Tudományának igazságát. Ján. 7: 48, 49.* Nem abban áll a' Keresztyén Vallásnak erőssége, igazsága és bizonyossága, hogy azt kevesen tudják. Az Igazság nyilvánvaló kíván lenni mindenek előtt, és semmit sem szenved nehezebben, mintha eltitkoltatik.

Vajha tehát minden rendü és nemü, minden forsú és állapotú emberek olvasnák és tudnák a' Szent Irásokat és a' KRISTUSnak Évangéliomát! Ugy hogy, ennek szavaival énekelgetné-el az ő síró gyermekét az édes Anya, vagy a' szoptató Dajka. Ebből tanítaná az ő kisded gyer-

gyermekét a' szólásra, mert egy részről igen mélyen bé-nyomódik, más részről pedig igen erőssen meg-ragad és fokáig meg-marad, valamit a' gyermeki Elmének új edényetskéje ebből a' Mennyei nedvességből bé-íszik. Vajha ebből be-féllgetne az ő társával az eke-szarván a' Szántóvető-ember! Ennek *reguláit*, inkább mint a' maga eszközeit tartaná szüntelen szemei előtt a' Mester-ember! Ennek *historiáival* könnyebbírené utazásbeli únalmat és fáradtságát az Utonjáró ember! Vajha tanulnák mindenek a' mit meg-tanulhatnának, szólnák beszélnék másoknak a' mit tudnának belőle! A' ki tudatlanabb ne irigykednék a' tudósabbra, a' tudósabb ismét ne útálná-meg, főt inkább oktatná tanítaná a' tudatlanabbat, bíztatná azt, hogy az előmenetel felől ne essék kétségben. Ha mondom mindenek így tselekednének, kétség kívül nem fokára más színben látnánk a' Keresztyénséget.

De valljon miért-is vetik-ki nyakokból a' Keresztyének annak a' Tudomány-nak tanulását és Vallását, a' melly mindenekkel közönséges, és a' melyre min-denek

denek egyenlőképen kötelesek? Mindenekkel közönségesek a' *Sakramentumok*, és azokban annak a' Tudomány-nak vallására mindenek le-kötelezik magokat. Közönséges ama' nagy Jutalom az Örök-élet, a' mellyet mindenek reménylenek és várnak. Miért bízzák hát másokra, még pedig igen kevesekre csak a' Tudományokat? De a' KRISTUS-is valljon kiknek ígérte, és kiknek adjamag azt a' nagy Jutalmat, hanem csak azoknak a' kik *Tudják és Meg-tartják* azokat a' Tudományokat? *Ha ezeket Tudjátok, boldogok lesztek ha Tselekefzitek azokat.* Ján. 13: 17.

Mitsoda dolog? A' ki *Doktor* akar lenni, *Doktoros* Könyveket olvas, a' ki *Philosophus*, *Philosophus* Könyveket, a' ki *Prókátor*, *Prókátoros* Könyveket. A' mi jó Barátinknak és kedves Embercinknek leveleiket meg-tartjuk, tsókoljuk, magunkkal hordozzuk, elő 's meg elő olvassuk. A' *Sidók* a' böltsötöl-fogva tanulják *Mósesnek* Tudományát, A' *Törökök* olvassák és tudják az ő *Mahomet-ieknek* *Alkóránnyát*. És ímé ennyi sok ezer Kerefsztyének vagynak, a' kik soha
nem

nem olvasták, nem-is akarják olvasni a' KRISTUSnak *Évangéliomát*. Vagyon-é ennél az Ég alatt nagyobb Képtelenség és éktelenebb Háládatlanság?

Te azért valaki a' te Lelkednek Szerelmesét, az Életnek Beszédét, és a' te Idvességedet igazán szereted, különben tselekedjél, olvassad, tanuljad a' te ISTENednek Beszédét, és a' KRISTUSnak *Évangéliomát*. Meg-ígérte az UR JÉsus az ő Híveinek: *Mát. 28: 20. Imé én ti veletek vagyok minden napon e' Világ végezetéig.* Bé-is tellyesítette ezt az ő Igéretét. Vélek vagyok az ő Szent Lelke, Igéje és Évangélioma által. Ebben él ma-is a' KRISTUS, ebben szól, beszéll, tanít, prédikál, tsudákat tselekefzik, nem különben valamint mikor test szerint e' földön lakott.

Soha sem látott az emberi szem drágább és ditsőségesebb *Spektaculumot* az Ég alatt, mint mikor a' Testben látta az ISTENnek Fiját. Boldog ISTEN! mitsoda ditsőséges Látás volt? Látni emberi formában a' Mindeneknek URát, az egész Világnak Teremtőjét, az ISTENnek egy-szülött Fiját, a' Bűnösöknek Idvezítő-

zítőjét, miképen társalkodik az ő Teremtéseivel, miképen szól beszéll az Emberekkel, még pedig egy részről olyan Isteni Felséggel és Ditsőséggel, más részről olyan kegyes Szelídséggel és mélységes Alázatossággal, hogy minden ő szavaiból és tselekedeteiből nyilvánágon ki-tetfzett, hogy bizony Ez a' ki itt vagyon, Ez a' ki szól és beszéll, egy Személyben Isten és Ember.

Ezt mondá régen egy Afzszony ő róla, látván őtet és hallván az ő Beszédét: Bóldog a' méh, a' melly téged bordonzott, és az emlők, a' mellyeket szoptál. Luk. 11: 27. Maga a' KRISTUS azt mondá az ő Tanítványinak: A' ti szemeitek bóldogok hogy látnak, és füleitek, hogy hallanak. Mát. 13: 16. Kívánod-e kegyes Lélek ezt a' Bóldogságot? Olvasd az Évangéliomot, mert ímé másutt ezt mondá Tamásnak: *Mivelhogy láttál engemet Tamás, és hittél. Bóldogok a' kik nem láttanak és hittének. Ján. 20: 29.* Bóldogabb lehetsz te a' 'Sidóknál, a' kik a' KRISTUST testi szemeikkel látták, Prédikállását füleikkel halották. Többet láthatasz és hallhatasz te az Évangéliomban ő nálok, bizony tisztábban és

és világosabban láthatasz és hallhatasz mindeneket, csak hogy szemeid légyenek a' látásra, füleid a' hallásra, szíved a' Hitbéli engedelemre.

Láthatod az Évangéliomban, miképen születik e' Világra, mélységes alázatosságban az ISTENnek Fija, és bé-póltatván miképen helyhezterítik a' jászolban. Luk. 2: 6, 7. Láthatod a' Jésust tizenkét Esztendő korában ülni a' Doktorok között, beszélni ö-vélek, és kérdezősködni ő tőlök a' Jerusálemi Templomban. Luk. 2: 46. Hallhatod miképen prédikálja az Évangéliomot a' szegényeknek, miképen hívja a' Meg-térésre a' Bűnösöket, miképen azok az Ajakak, a' mellyekre a' kedvesség mérték nélkül ki-öntetett, az Élet Beszédének szán-mézével tsepegne. Láthatod miképen tselekeszik Tsudákat, miképen gyógyítja a' Betegeket, miképen üzi-ki az emberekből a' tisztátalan Lelkeket, miképen tisztítja-meg a' Bélpoklosokat, miképen világosítja-meg a' Vakokat, miképen támasztja-fel a' Halottakat.

Láthatod az Évangéliomban, miképen imádkozik a' Jésus, Mennyei Szent Attyának, artzal a' földre borulván a' Getsemá-

tsemáné kertben. Láthatod, hogy az ő Lelkének mind a' halálig-való szomorúságában, az ISTEN haragjával-való tusakodásában, olyan az ő verítéke, mint a' vérnek tseppjei, mellnek a' földre hullanak vala. Láthatod miképen fogatik-meg a' 'Sidóktól, miképen hagyatik-el az ő Tanítványtól, miképen ítélterik ártatlanul halálra, miképen szenved a' Golgota hegyén, miképen ontja-ki Vért, és meg-hal te éretted a' Keresztfán. Láthatod miképen temettetik-el nagy tisztességgel az Arimathiaibéli Józsefnek koporsójában, miképen támad-fel harmad napon a' halálból, miképen megyen-fel Tanítványinak szemek láttára az égben.

Láthatod miképen jö-el az ítéletre az ő Ditsőségében, és minden Szent Angyalok ö-véle, miképen ítéli-meg ez egész Világot, miképen küldi az Örököket és a' Hitetleneket az örökké-való tűzre, miképen viszi-bé az ő Juhait magával együtt a' mennyei Ditsőségbe. Az Evangéliomban láthatod és hallhatod ma-is mind ezeket, együtt járhatfz a' Jéssussal, követheted ötet, szólhatfz befzélhetfz ö-véle, Tanítványa lehetsz, tanulhatfz ő tőle. Sőt ha aka-

akarod, az Evangéliomban, még itt e' földön létedben-is a' Jéssussal együtt az Egekben lehetsz.

A'Sz. Írásnak Olvasása előtt való Könyörgés.

URaknak URa, Királyoknak Királya, ki lakozol hozzá járulhatatlan világosságban. Melly nagy a' te Jóságod, és meg-köszönhetetlen a' te Irgalmasságod, hogy engemet bűnös embert, még ez életben-is a' Sz. Angyaloknak és a' megditsöült Lelkeknek boldogságának kóstolására méltóztatfz és bé-botsátasz. Ebben áll nagy részént azoknak boldogságok, hogy a' te Ditsőségedet színről színtre látják, hogy Tégedet esmérnek, a' te akaratodat tudják, tégedet imádnak, ditsérnek és magasztalnak. Hát nem kell-é nekem-is ezeket a' boldog Lelkeket követnem? Nem kell-é a' mikor könnyen meg-lehet az ő boldogságokban részesülnöm? Szent é. Ditsőséges ISTEN! kijelentetted te-magadat a' te Sz. Igédben, a' te Természetedet, Tökéltetességeidet, Tanátsídat, Utaidat, Munkáidat, és az Idvesség felől-való egész Akaratodat. Mind ezeket feltalálom a' te Befédedben.

Out

Ott láthatják a' Mennyei Királyt az ő
félségében az én fíemeim. Ebben a' Szent-
ségben láthatlak tégedet, nézvén a' te e-
rösségedet és ditsőségedet. Abból es-
mérhetlek meg igazán Tégedet, abból ta-
núlhatom meg a' te Sz. akaratodat és az
én kötelességemet, főt te magad beszél-
lesz abban én velem, oktatsz engemet és
tanítasz az útra a' mellyen járjak, úgy hogy
valamikor a' te Sz. Beszédedet olvasom,
azt kellett mondanom: *Isten szava ez
és nem emberé.*

Imé URam ezt a' te Sz. Beszédedet vé-
fzem most kezemben a' végre, hogy abból
jobban-jobban meg-esmérhesselek tége-
det, meg-tanúlhassam a' te akaratodat,
meg-esmérhessem magamat-is, az én hi-
báimat, hogy ennekutánna meg-jobbít-
hassam azokat. Oh világosságoknak At-
tya! adjad azért énnékem a' böltséseg-
nek és a' jelentésnek Lelkét a' te esmér-
tedben, és az én elmémnek meg-világo-
sított szemeit, hogy láthassam a' te
Törvényednek tsudálatosságát. Taníts
engemet a' te akaratodnak tselekedésére,
mert te vagy az én ISTENem, a' te jó Lel-
ked vezéreljen engemet az egyenes úton.

Té-

Tégyed a' te élő és örökké meg-maradandó Be-
fededet mostan-is énnékem az én új életésem-
nek rothadatlan Magvává, tégyed azt az én Lel-
kemnek Eledelévé, melly által tápláltassam, az
én lábaimnak Szövétnékévé, a' melly által ve-
zéreltessem az örök Életre, Ámen. *Mi Aty:*

A' Sz. Írásnak Olvasása után való Könyörgés.

Hálálgyen óh Irgalmas ISTEN tenéked, hogy
engemet mostan-is a' te Sz. Bekédedből ok-
tattál és tanítottál, és ezzel a' mennyei Mán-
nával az örök Életre tápláltál. Oh URam!
melly fokban élkölködnek e' Lelki-eledel nélkül,
melly fokban kívánnának meg-elégedni azokkal
a' morsalékokkal, mellyek húllanak a' te Ir-
galmasságodnak Aétaláról, de senki nintsen a'
ki azokból adna nékiék, én pedig Imé minden
napon meg-elégedhetem a' te fíjaidnak Kenye-
rével. Melly fokban ülnek a' fetétségben és a'
halálnak árnyékában, én pedig a' te világos-
ságodban láthatok világosságot.

Né engedied óh URam, hogy én ezt a' böl-
dosságot valaha meg-únjam vagy meg-útáljam,
és hogy attól való meg-főztatásra az én hálá-
datlanságom által méltóvá tégyem magamat.
És mivel nem azok boldogok, a' kik a' te a-
karatodat tsak tudják, hanem azok a' kik tud-
ják és tselekezik-is, kérlek tégedet tellyes éi-
vemből adjad, hogy én a' te Sz. Bekédednek
nem tsak puéta hallója vagy tudója, hanem tö-
kéletes éíví tselekedője is légyek. Ugyan-is,
mit haénálna énnékem tudnom a' te akara-
dat és az én kötelességemet, de ahoz nem al-
kalmaztatnom magamat: Mithaénálna nékem
lát-

látni az én vétkeimet, hibáimat és Lelki-nyavalyáimat, de nem kívánni és nem munkálkodni azokból-való meg-gyógyulásomat? Bóldogtalan Tudomány! a' melly nem jobbá, hanem csak magam menthetetlenebbé tenne engemet. Ártalmas Orvosság! a' melly nem gyógyítaná, hanem inkább nehezítené az én nyavalyámat. Így lenne pedig az én dolgom, ha a' te akaratodat a' te Sz. Igéből vagy nem tanulnám, vagy ha tanulnám-is de nem tselekedném, mert ha a' te Beféded. életnek illatia nem léken énnékem az életre, minden bizannyal halálnak illatja léken a' halálra. Ez a' mennyei Esső átkot és meg-eméltő tüzet hoz arra a' földre, a' mellyet megöntöz, de a' gyümölsöt nem terem. URam! örizz-meg engemet ettől a' kettős bóldogtalan-ságtól, ellenben adjad a' te Kegyelmedet, hogy én mint te fővetséges Híved, a' te Törvényedben gyönyörködjem; mint te Fíjad (*Leányod*) a' te parantsolatid kerént éljek, a' bünt tellyes fővemből gyűlöljem és kerüljem, a' te fenyegetésidtől féljek és rettegjek, hiddjek a' te Igéreteidnek, és ekképen a' te akaratodat tselekedvén azoknak bé-telYESEDÉSÉT bizonyos reménységgel várhassam. Egy főval: tselekedjed a' te ingyen-való Irgalmasságodból. Szerelmes Fíjadnak érdeméért, hogy valahánykor a' te Sz. Befédedet kezemben vézem, olvasom és arról elmélkedem, te töled én URamtól ISTENemtől és Atyámtól újabban tanítá.okat és parantsolatokat vévén, a' mint mindenkoron, úgy mostan-is. a' jóra-való erősebb feltétellel, kéntebb és kegyesebb igyekezettel mehessek-el a' te Éined elől, Amen. *Mi Atyánk; 's a' t.*

